

zuse

Kulturperler - træk af de danske toldkamres bygningshistorie
En hårdhændet beskatning
Fra Gøngehøvdingen til Djengis Khan

Zise - Told- og Skattehistorisk Tidsskrift er medlemsblad
for Told- og Skattehistorisk Selskab, stiftet den 24. oktober 1977.

Bestyrelsens medlemmer er:

Direktør Jesper Rønnow Simonsen (formand), København.

Forlagschef, mag. art. Henrik Fode (næstformand), Aarhus.

Specialkonsulent Gunnar Jakobsen (sekretær), København.

Museumsinspektør Hans Munk Pedersen (redaktør), Frederikshavn.

Chefkonsulent Eva Jochimsen (kasserer), København.

Chefkonsulent Rikke Madsen, København.

Underdirektør Søren Vigilius Christensen, Aarhus.

Kontorchef Tage Christensen, København og underdirektør Ole Kjær, København.

Medlemsskab af Told- og Skattehistorisk Selskab tegnes ved henvendelse til
Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø,
telefon 72 38 97 87 eller på www.zise.dk.

Kontingentet andrager 60 kr. om året for enkeltmedlemmer,
500 kr. for institutioner og firmaer.

Biblioteker kan tegne abonnement for 60 kr.

Zise udkommer tre gange årligt, og hvert hefte indeholder ca. 40 sider.

Bidrag til Zise bedes sendt til redaktøren,
Hans Munk Pedersen [hmu@kystmuseet.dk]
eller til sekretæren, Gunnar Jakobsen [gunnar.jakobsen@skat.dk],
Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø.

Redaktør af dette nummer er Hans Munk Pedersen

www.zise.dk

ISSN 001 05-8355 - Tryk: Merco Print

Den revolutionære borgmester i Lübeck, Jürgen Wullenwever, fik ved sine anslag iværksat Grevens fejde, borgerkrigen i Danmark 1534-1536, og dermed i sidste instans de jyske bønders halsløsning. På maleriet ses borgmesterens våbenskjold, der som han er forsynet med en galge, hvor hans radbrækkede lig er ophængt. Indskriften forsikrer, at portrættet med de grove træk virkelig viser Wullenwever, som han så ud, og meddeler, at han parteredes i fire dele på torvet i Braunschweig mandagen før Mikkelsdag 1537 den 24. september (St. Annen-Museum/Fotoarchiv der Hansestadt Lübeck). Læs mere om halsløsning i Mikael Venges artikel.

Indledning

af Hans Munk Pedersen

I dette nummer af Zise følger vi Henning Rasmussen gennem et langt arbejdsliv hos Told og Skat. Størstedelen af karrieren er med base i København og Køge, men der er afstikkere til Sønderjylland og Uzbekistan, og der er spændende case stories, som giver et levende indtryk af arbejdet i marken. Artiklen giver endvidere et billede af en etat, som er undergået store strukturændringer gennem de sidste to årtier.

Men der lægges ud med Henrik Fodes orientering om det store arbejde, der er gået i gang med udarbejdelsen af et bogværk, som skal belyse toldkamrenes bygningshistorie, og Ole Degns artikel om toldkammeret i Ebeltoft kan ses som en appetitvækker på den kommende udgivelse. Det var vanskeligt at finde frem til en placering af den nye toldbygning i Ebeltoft, og det blev også nødvendigt at skære ned

på bygningens størrelse. Men der kom dog en smuk bygning ud af det til sidst, og den står i dag som en stilfuld ramme omkring Glasmuseet.

For de danskere, der klager over skatte trykket i landet, kan det måske lette trykket lidt at læse Mikael Venges artikel om ”En hårdhændet beskatning”. Her var der som udgangspunkt ikke tale om trækprocenter eller fradragsmuligheder – her var der tale om, at de beskattede stakler, som havde valgt det forkerte parti under Grevens Fejde i 1500-tallet, blev pålagt en skat, som fratog dem al bøndergods, formue og ejendele. Men som tilfældet er i dag kunne de snedige finde smuthuller, og kongemagten havde heller ingen interesse i at lægge en hel landsdel øde gennem en så radikal brandbeskatning. Men få hele historien i Mikael Venges artikel.

Kulturperler

- træk af de danske toldkamres bygningshistorie

af Henrik Fode

På en efterårsdag med sol i Den Gamle By kan man ikke undgå at nyde en rødkalket bygning, der står med ”fødderne” i vandet. Det er kraftige pæle, der sikrer at bygningen fra 1740 ikke skrider ud i vandet, men samtidig har den konstruktion betydet, at datidens småskuder let og ubesværet kunne lægge til under toldboden for at får klareret de varer, der skulle forlade byen eller måske den ladning, der var tiltænkt en lokal købmand. Facader og gavle er præget af tidens byggeskik.

Det svære bindingsværk holder bygningen sammen og mellem tømmerværket har omhyggelige håndværkere lukket til med sten og mørtel. I dag står huset rødkalket, forsynet med tegltag.

Her har den smukke bygning naturligvis ikke ligget altid. I midten af 1930'erne begyndte man at overdække Aarhus Å, og i den forbindelse var der ikke længere plads til det gamle hus. Det kunne enten forsvinde helt ved nedrivning eller – og her kom Købstadsmuseet Den Gamle By

Den gamle toldbod i Aarhus fra 1700-årene er flyttet fra den gamle placering i åhavnen til Den Gamle By. Her er den genopført i et miljø tæt på det oprindelige. Det fremgår, hvordan den stod på pæle ud i åen, så tidens småskibe let kunne lægge til og få fortoldet lasten.

ind i billedet - det kunne muligvis flyttes til det endnu ret unge købstadsmuseum nogle få kilometer længere mod vest.

Sådan blev det, og en vigtig side af købstadens næringsliv med told- og konsumtionsvæsen blev derved en museumsgenstand. Økonomien blev løst på den måde, at byen skænkede museet bygningen, mens Aarhus Havn betalte for nedtagning af det gamle toldkammer samt for transport og endelig også for genopførelsen. Da det var en opgave, der lå uden for en havns virkefelt, havde det krævet ministeriets godkendelse. Arkitekt Mogens Clemmensen fik ansvaret for opmåling og nedtagning, og sammen med arkitekt Hans Henrik Engqvist stod de to for genopførelsen af toldboden – eller søboden, som den også blev kaldt i Den Gamle By.

Den gamle bygning kan følges i byens brandforsikringsprotokoller, og man ved derfor, at den fra 1761 blev omtalt som ”vejerbod”, samt at det tilhørte vejermester Brendstrup. 20 år senere var ejeren kammerråd og tolder Lentz.

Da huset først var rejst, skulle der skaffes inventar. Hertil bistod toldinspektør Bang og siden overtoldinspektøren for Jylland Jørgen Andersen, ligesom man fra Toldmuseet i København lånte genstande, så det rigtige toldbodsmiljø kunne genskabes. Da bygningen åbnede for publikum var der på den måde skabt et museum, der viste fortidens måle- og vejerredskaber, et pakhus samt de kontorforhold, som datidens toldere havde virket under. Man havde søgt at ramme året 1850, året hvor accisen, også kaldt portkonsumtionen, blev afskaffet.

Det gamle hus havde fungeret frem til 1838, da det blev erstattet af en mere moderne bygning længere ude mod

åmundingen. Den eksisterer ikke længere ligesom efterfølgeren fra 1869, som den kgl. bygningsinspektør V.Th. Walther havde stået for, også er nedrevet. Det toldkammer var i øvrigt flyttet ud til byens ny havnebassin og havde fået jernbanespor for at lette håndteringen af de stadig flere varer, der skulle toldklareres. Det hus forsvandt i begyndelsen af 1960'erne. Alene efterfølgeren Hack Kampmanns store toldkammerbygning, der blev indviet i 1898, er tilbage, men uden det liv, huset var skabt til. Det var ellers tilpasset tidens krav. Det havde fået frilagre på første sal med tørre, lyse og bekvemt indrettede rum, som det blev sagt ved indvielsen. Det var her gressererne med ure og urdele, eller bogtrykkeren, havde deres lagre af papir, ligesom også flere af byens manufakturhandlere her havde fået en bekvem mulighed for at hente større partier hjem og først betale told, når de forlod frilageret på toldkammeret. Pelsvarer, malervarer, linoleum, tovværk, endog cykler og cykeldele blev opbevaret på frilageret sammen med adskillige forsendelser af isenkramvarer. Alt det blev oplyst til brandforsikringen. Det dokumenterer igen, at toldkammeret var en central institution for byens økonomiske liv, og toldinspektør S.C.U.F. Schaffenberg var derfor en betydningsfuld person i byen, og var selvfølgelig kongelig udnævnt ganske som byens borgmester.

Told- og bygningshistorie

Den daværende toldlovgivning krævede, at en stor del af varerne skulle oplægges på toldboden og derefter toldklareres. Hertil havde man lange komplicerede toldruller, der fortalte, hvor meget der

Aarhus Toldkammer blev opført i 1897 efter tegninger af Hack Kampmann. Billedet er fra omkring år 1900 og er siden udgivet som postkort nr. 9 af det tidligere Toldhistoriske Selskab. Postkortet er et eksempel på de mange billeder af toldbygninger, der i dag er bevaret i Told- og Skattemuseet og som naturligt vil kunne bidrage til at illustrere historien om den gamle bygningsmasse.

skulle betales i told af de enkelte varer. Altid var det sådan, at varerne fysisk skulle oplægges på toldkammeret, hvor de skulle vejes og måles for at sikre, at der blev betalt det rigtige beløb til statskassen. Toldindtægterne var endnu i årene omkring 1900 en afgørende indtægtspost på statsregnskabet.

I de efterfølgende år var det tydeligt, at den øgede varetransport mellem landene ikke længere kunne håndteres fysisk i toldkamrene uanset, hvor store de blev opført. Fortrykte fortoldningsangivelser med gennemslag og siden EDB kom derfor til naturligt at danne grundlag for toldklarering, ligesom frihandel mellem landene også medførte, at behovet for de store statelige bygningsanlæg blev

et andet. Efter årtusindskiftet havde told-skat derfor ikke længere behov for de markante og smukke bygninger, som etaten almindeligvis selv ejede, men man kunne i stedet leje sig ind i ofte ret anonyme kontorbygninger med et skilt over indgangen, hvor der i dag blot står SKAT.

Tilbage i købstæderne står i dag de smukke bygningskomplekser, som told-etaten har efterladt. Almindeligvis var de opført af de bedste materialer rejst efter tegninger af tidens bedste arkitekter, ofte kgl. bygningsinspektører, der gjorde deres bedste også for at overholde budgetterne.

Tilbage i købstæder og hovedstad ligger i dag en række bygninger, der har eller vil få nyt liv efterhånden som den gamle etat har forladt dem. Bygningerne har

imidlertid en sådan kvalitet og funktion i de lokale købstadsmiljøer, at de er værd at bevare, og ikke mindst bør deres historie fastholdes. Det gælder også bygningernes skæbne, efter at toldvæsenet har afhændet dem. Den gamle toldinspektør Schaffenberg havde næppe i sin vildeste fantasi forestillet sig, at Hack Kampmanns mesterværk på Aarhus Havn ville få en fremtid under firmanavnet Jensens Bøfhus og vajende firmavimpler med samme logo.

Et projekt om toldkammerbygninger

Told- og Skattehistorisk Selskab har derfor besluttet at igangsætte et projekt, der på landsplan skal søge at skabe et overblik over det gamle toldvæsens bygninger. Det er en omfattende opgave, hvorfor Selskabet har søgt at etablere et landsdækkende samarbejde med lokalhistorikere, arkitektur- og kunsthistorikere, arkivfolk, museer og særligt interesserede. Opgaven er at søge at skabe en så omfattende beskrivelse af de enkelte bygninger - store som små - som muligt. Selvfølgelig kan ikke alt medtages, men målet er at tegne et repræsentativt billede af den bygningsmasse, som toldvæsenet disponerede over. Det vil være et vigtigt stykke kulturhistorie, idet bygningerne som allerede berørt, almindeligvis var af sjælden høj kvalitet, ligesom deres beliggenhed betød, at de oftest lå tæt på havnene og/eller vigtige jernbanestationer.

Også grænseområdernes toldbygninger vil naturligt skulle medtages, idet 1920-grænsen som hovedregel danner udgangspunkt for det geografiske område.

Arbejdsgruppen har søgt at udarbejde en model for en sådan beskrivelse. Her har Ebeltoft toldkammer fra 1920 dannet udgangspunkt, mens en tidligere artikel om Roskilde også viser, hvordan opgaven kan gribes an.

Man er naturligvis opmærksom på, at en række toldkamre blev opført som led i en større plan efter ret så ensartede tegninger. Her vil der selvfølgelig kunne foretages en sammenskrivning, mens det dog er afgørende at få påvist, hvad sådanne bygninger i dag anvendes til. I det hele taget er det vigtigt at føre bygningernes historie helt frem til det aktuelle brug. Selvfølgelig skal arkitekter og eventuelle håndværkere og særlige lokale løsninger medtages. Her kan der også være plads til toldvæsenets lokale særlige "personligheder".

Tegninger og kort, der viser geografisk placering vil naturligt indgå i mange af beskrivelserne. Postkort, amatørfotos og gerne også billeder af livet i de konkrete toldkamre vil og bør indgå som naturligt illustrationsmateriale. Det er absolut ikke ønsket, at de enkelte bygningers historie skal skrives ud fra en fastlåst model. Her må i stedet den enkelte forfatter, arkiv- og kildesituation være afgørende ligesom eventuelle lokale stridigheder bag opførelsen selvfølgelig vil kunne give kolorit på den enkelte beskrivelse. Hver artikel/bygningsbeskrivelse skal afsluttes med en kort kilderedegørelse.

Projektet er naturligvis ikke færdigt i alle detaljer, men der regnes med en udgivelse over to bind på hver ca. 300 sider.

Arbejdet igangsættes i løbet af efteråret 2013 og håbet eller planerne er, at materialet i det store og hele vil kunne være på plads ved årets udgang 2014, hvorefter udgivelsen vil kunne foreligge i 2015.

Ebeltoft Toldkammer

- Hack Kampmanns toldbygninger (9)

af Ole Degn

Toldkammer i et villaværelse

I sommeren 1918 var man for alvor blevet opmærksom på de dårlige forhold for toldvæsenet og forretningslivet i Ebeltoft by og i toldkammerets distrikt. Toldforvalter og konstitueret amtstueforvalter S. Warrer var død, og hans enke tilbød toldvæsenet deres private villa, hvor toldvæsenet og amtstuen hver havde haft et af stueetagens fem værelser, mens resten havde været toldforvalterbolig. Overtoldinspektøren fra Århus kom derfor en augustdag dette år på inspektionsrejse og så nøjere på forholdene.

Villaen var en hvid enetages bygning med kælder og kvist, opført i 1902 og placeret højt på en skrænt, hvorfor den gjorde et anseligt indtryk og var en af de bygninger i byen, som man først lagde mærke til ved indsejlingen.

Adgangen til villaen skete ad flere sæt høje stentrappetrin, og der var adgang i den sydlige gavl til de to værelser, hvor der skulle være toldkammer og amtstue. De var på henholdsvis 15 og 31 m², og det var kun officielt, at førstnævnte var toldkontor, for vistnok for at spare lys og brændsel havde toldassistent og toldrorsbetjent plads i sidstnævnte sammen med amtsstuefuldmægtigen, og der var derfor ikke tilstrækkelig plads til publikum.

Overtoldinspektøren fandt det her-

til meningsløst, at en offentlig bygning kun skulle være tilgængelig ad en række høje og stejle stentrapper, som var farlige at passere i mørke eller ved islag og sne, forhold, som havde givet anledning til klager. Hertil kom, at toldforretningerne var spredt på tre lokaliteter i byen. I villaen blev postgods toldbehandlet, i et lille gammelt pakhus ved havnen på hjørnet af Nedergade eller Søndergade og Havnevej, en i 1831 opført tidligere konsumtionsbod, det søværts indkommende toldgods og i jernbanens varehus jernbanegodset. Tilmed var villaen noget forsumt, og det ville koste en del at reparere den og indrette den mere hensigtsmæssigt for toldvæsenet. Dette og købet ville udgøre et anslået beløb af godt 30.000 kr. Det ville dog blot have været en brøkdel af det beløb, som toldbyggeriet skulle vise sig at komme til at koste.

Overtoldinspektøren foreslog derfor, at toldvæsenet måtte erhverve en egen bygning, enten ved at finde en egnet bygning eller ved at bygge selv, hvilket kunne blive kostbart og give problemer, idet toldvæsenet næppe kunne benytte villaen i længere tid end nogle måneder.

Langtrukne problemer med erhvervelse af byggegrund

Købet af villaen blev opgivet og toldkammeret fik i september 1918 af Overtoldin-

spektoratet med bemyndigelse fra Generaltolddirektoratet en anmodning om at indlede forhandling med Ebeltoft Byråd om at få stillet en bekvemt beliggende grund til rådighed for en toldbygning. Byrådet tilbød dels en grund ved jernbanestationen, dels en trekantet grund beliggende ved kysten mellem borgmesterboligen og byfogedkontoret ud for hjørnet af Handrupgyden i nord og gasværket i syd og mellem havneanelinjen i vest og Havnevejen i øst.

Der var imidlertid problemer med begge grundstykkerne. Det ved jernbanestationen var ejet af Ebeltoft-Trustrup Jernbane. Byrådet var vel indstillet på at erhverve det ved mageskifte og stille det til rådighed for toldvæsenet, men jernbanens driftsbestyrer var betænkelig og ville reservere en stor del af grunden til en eventuel administrationsbygning, således at der blot kunne blive tale om et areal på 3.400 kvadratalen, hvilket var for lidt på grund af arealets form. Grundstykket ved stranden havde vel et areal på 4.000 kvadratalen, men det havde som nabo mod syd gasværket, som til tider skabte lugtgener, og tilmed lå syd for dette svinelagteriet, der kunne udsende en voldsom lugt, og yderligere medførte det flade strandstykke med rådnende tang noget lignende.

Hertil kom også for grundstykket ved stranden et hensyn, som viser, at man på den tid lagde megen vægt på kvaliteten af et sådant toldbyggeri. Man fandt, at når grundstykket var valgt også på grund af dets repræsentative beliggenhed, ville bygningen set ude fra bugten komme til at ligge i forgrunden. Selv om der på den tid på grund af de økonomiske forhold næppe kunne bygges særlig flot, ville det dog for arkitekten, professor Hack Kamp-

mann, blive vanskeligt at skabe noget, der i arkitektonisk henseende kunne tage sig ud og blive en pryde for byen, hvis han blev bundet alt for stærkt af byggegrundens størrelse og form. Man fik dog byrådet til at gå med til at tilbyde grunden med et areal på yderligere 1.000 kvadratalen. Grunden fremhævede borgmesteren som den bedste, kommunen rådede over.

Det blev et vanskeligt valg. Den endelige afgørelse kom til at trække ud mere end et år. Endda havde toldvæsenet i mellemtiden store pladsproblemer, idet man måtte lade sig nøje med det gamle pakhus ved Nedergade. Problemerne havde dog ikke nogen let løsning, da mange parter var involveret, foruden toldkammeret selv, Overtoldinspektoratet og Generaltolddirektoratet også Ebeltoft Byråd, Ebeltoft-Trustrup Jernbane med driftsbestyreren og den tilsynsførende og Ministeriet for Offentlige Arbejder.

Man ønskede at benytte grunden ved jernbanestationen. Den var dog lille, når der skulle være plads til en bygning i to etager med kontorer i stuen og embedsbolig for toldforvalteren på 1. sal samt en lavere sidebygning til toldpakhus og vejerbod, måske et skur til tøndegods, hertil vejanlæg og gårdsplads og endelig en have til toldforvalteren, idet så godt som alle i byen havde have, da de enkelte familiers økonomi var baseret på selvforsyning, og derfor var der ringe mulighed for at købe grøntsager i byen.

Kommunens opmålte kortskitse over grunden forelå i november 1918, og Overtoldinspektoratet fik af Generaltolddirektoratet bemyndigelse til at rette henvendelse til Hack Kampmann om efter foretaget grundundersøgelse at udarbejde og fremsende tegninger og overslag til opførelse af toldkammerbygningen med

særlige amtstuekontorer og embedsbolig til toldforvalteren. Endnu frem til januar 1919 var der dog diskussioner om, hvilken af de omtalte to grunde, man skulle foretrække.

Man valgte i januar 1919 at forelægge sagen for Hack Kampmann, og Overtoldinspektoratet fik en opsang. Kampmann svarede 14. januar og gjorde opmærksom på, at det havde været ønskeligt ved valget af byggegrund, om man straks havde taget arkitekten med på råd, thi ingen af de to grunde, der kunne være tale om, kunne siges at være helt tilfredsstillende. Der var problemer med grunden mellem byfogedkontoret og gasværket på grund af lugten fra dette, og arkitektonisk set var gasværket heller ikke nogen pryd for en toldkammerbygning. Grunden ved jernbanestationen havde ikke disse problemer, men den var for lille. Det ville være ønskeligt, om grunden syd for stationen kunne erhverves tilstrækkelig stor. Han vedlagde tegninger, ledsaget af opmålinger over grundene, til en bygning både ved jernbanestationen og ved gasværket, hvoraf den sidstnævnte findes i arkivet.

Men jernbanens bestyrelse mente ikke at kunne afgive et større areal end det tilbudte og foreslog, at man kunne gøre bygningen mindre langstrakt.

I slutningen af januar 1919 skrev Hack Kampmann så til Overtoldinspektoratet, at han havde fået en påmindelse fra Generaltolddirektorat om indsendelse af tegninger og overslag. Han måtte dertil bemærke, at det kunne han jo ikke så godt, før man var nået til ende med forhandlinger om grunden. Dette brev er et i en række, der for månederne fra november 1918 til januar 1919 vidner om, at hvert af de tre niveauer i toldad-

ministrationen har været noget i vildrede med, hvad der foregik i de andre.

Overtoldinspektoratet fandt i februar 1919, at jernbanegrunden kunne anvendes, man kunne indskrænke amtstuens mål fra 11 x 6 til 9 x 5 m og formindske forstuens rotundes diameter fra 5 til 4 m. Der skulle knibes! Samme måned forelå nye tegninger fra Kampmann til en bygning på jernbanegrunden med de samme mål som den foregående tegnings, vedlagt et prisoverslag på 120.000 kr., men han lovede ved den endelige udarbejdelse at søge at indskrænke bygningen noget. Bygningens rummål kunne nedsættes fra 4.311 m³ til 4.000 m³, og prisen sættes til 30 kr. pr. m³ som den var for Silkeborg Toldkammer.

I juni 1919 sendte Hack Kampmann så et nyt overslag på 100.000 kr. for byggeriet på jernbanegrunden. Overtoldinspektoratet bevilgede dette beløb for finansåret, og Kampmann blev anmodet om at få foranlediget foretaget det fornødne med hensyn til arbejdets udførelse. I august blev der anvist et beløb til bygningskonduktøren for afholdelse af licitations- og pladsudgifter til opførelsen af toldkammerbygningen. I oktober forelå nye tegninger med en bygning, der var blevet væsentlig forkortet.

Så skete det helt uforudsete: Ved brev af 30. december 1919 henstillede Ministeriet for Offentlige Arbejder, at ønsket om at erhverve grunden ved stationen blev opgivet, dels fordi arealet vanskeligt kunne undværes af banen, dels fordi banens bestyrelse anså sig for løst fra sit oprindelige tilsagn, da toldkammeret ikke havde villet indgå på at anlægge et – forlangt! – sidespor, som det ikke havde behov for. Man hævnedes sig.

Toldkammeret fik derfor pålæg om

at indlede underhandling med Ebeltoft Byråd om overdragelse af grunden ved gasværket. Toldvæsenet måtte bide i det sure æble. Man fik 11. februar 1920 tilstillet en kortskitse, der var næsten identisk med den, man havde fået med datoen 22. november 1918. Mere end et år var spildt. Hack Kampmann fik straks en henstilling om at påbegynde arbejder som kørsel af mursten og kalk, påkørsel af fyld, stenhuggerarbejder og deslige.

På det tidspunkt var det efterhånden også blevet Ebeltoft Byråd lidt for meget. Borgmesteren skrev et brev til Overtoldinspektoratet og tillod sig at forespørge, om det ikke var muligt, at opførelsen af den ny toldkammerbygning kunne blive fremmet snart. Grunden stod jo til disposition.

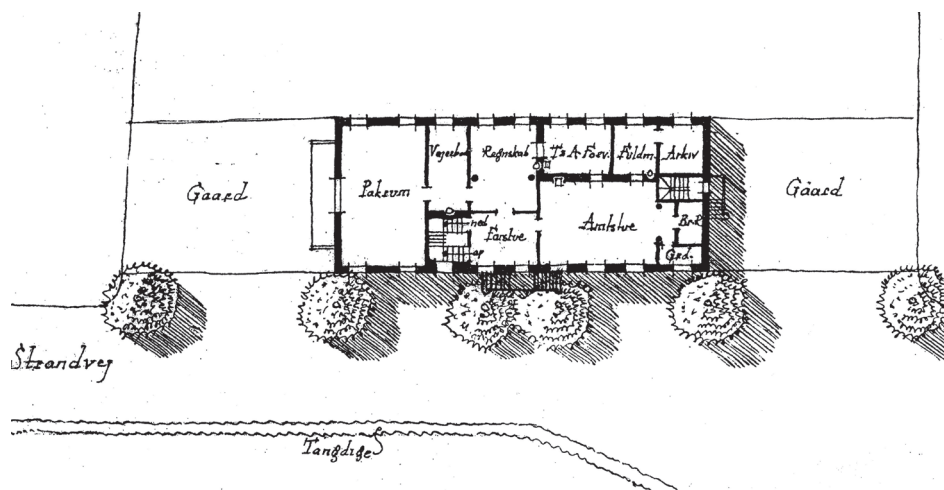
Planer og tegninger

På grund af det forvirrede forløb kom Hack Kampmann ud for at skulle levere tegninger flere gange.

Samtidig med brevet med opsangen 14. januar 1919 sendte han tegninger til et byggeri både ved jernbanestationen og ved gasværket, en bygning med målene 35 x 11 m. Sidstnævnte tegning findes i arkivet. Der var plan af stueetagen og af 1. salen med tjenestebolig og tegning af facade mod Strandvejen og en gavlvæg. I facaden var der fem vinduer på hver side af hovedindgangen med en femtrins trappe og på 1. salen 11 vinduer med fire ruder i hver, mens stueetagens vinduer har seks ruder. På bygningens hjørner var der kvaderlisener, og taget var et højt helvalmet tag. Forhallen var udformet som en rotunde med en diameter på 5 m. Trappen havde tre løb, to langs facaden og et op mod facaden.

Nye tegninger for en bygning ved jernbanestationen forelå dateret 15. februar 1919. De viser en helt identisk bygning, dog er gårdrummet blevet tegnet næsten en halv gang længere.

En plantegning af bygningen ved jernbanestationen, dateret 5. maj 1919, er

Hack Kampmanns plantegning til Ebeltoft Toldkammers bygning på grunden ved Gasværket, dateret 22. januar 1920.

Ebeltoft Toldkammer og Amtstue. Ældre foto i Told- og Skattemuseet.

omtalt i materialet, men ikke fundet. Med forsøgene på at få tilpasset bygningen til den for lille grund ved jernbanestationen leverede Kampmann en ny tegning, dateret 10. oktober 1919. Den viser stueplan, 1. sal og kælderplan i en bygning 27 x 11 m, men ingen facadetegning. Bygningen er altså blevet forkortet med 8 m af de oprindelig 35 m. Alle rum er gjort væsentlig mindre, og forstuen har ikke længere en rotunde. Trappen har nu to løb langs facaden og er dermed smallere. Man har virkelig gået på kompromis for at tage hensyn til jernbaneledelsens krav til en begrænset udnyttelse af grunden.

Med den derefter tvungne opgivelse af grunden ved stationen måtte Kampmann levere nye tegninger, og en grundplan foreligger dateret 22. januar 1920. Den viser en bygning på 27 x 11 m, i hovedtræk svarende til bygningen på den foregående tegning.

Byggearbejdet

Som det var sket tidligere, kom Hack Kampmann nær på problemer i forbindelse med det lokale arbejdsmarked. I maj 1920 modtog han fra Ebeltofts borgmester en henstilling om, at arbejdet med opførelsen af den nye bygning måtte overdrages byens mestre, idet disse kunne levere godt arbejde og kunne trænge til at få den dermed forbundne fortjeneste, da byggeriet ellers lå stille, og at det var noget af en honnørsag for byen, der i øvrigt mente at kunne vente nogen hensyntagen efter at have stillet en byggegrund til rådighed. Kampmann kunne her svare Overtoldinspektoratet, at murer- og tømrerarbejdet ifølge de indgivne tilbud ville blive ca. 15.000 kr. dyrere, hvis det skulle udføres af byens håndværkere i stedet for af de to lavestbydende udenbys håndværkere. Overtold-

inspektoratet kunne derfor ikke anbefale at imødekomme henstillingen.

Ligesom tidligere kan vi gennem Generaldirektoratets anvisninger af betalinger og byggegenskabet følge byggearbejdet, men ikke helt på samme måde. Måske på grund af den vanskelige økonomiske situation er der i mange tilfælde ikke tale om anvisninger af betalinger for udført arbejde, men om forskudsbeløb.

Efter afholdt offentlig licitation over murerarbejdet valgte man i juni 1920 af tilbud varierende fra 85.000 kr. til 55.993 det billigste, der var fra murermester M. Pedersen, Århus, og af 10 tilbud på tømrerarbejdet valgte man ligeledes det billigste, afgivet af tømrermester A. Pedersen, Balle Station. Tilbuddene viser dog det store problem, der var med stadigt stigende priser på materialer, arbejdsløn og fragt, idet førstnævnte var ca. 20.000 kr. højere end det, der ifølge overslaget var til rådighed, sidstnævnte tilsvarende 7.000 højere. Det varslede ilde.

Gennem regningsbilagene følger vi byggeriets fremadskriden. I juli og september 1920 betaltes en stenhugger fra Århus, i september og igen i november murermesteren og i november tømrermesteren.

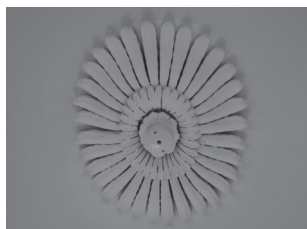
I april 1921 betaltes tømrermesteren, i maj murermester, blikkenslager og tømrermester, og af større beløb i det føl-

gende ser man murermesteren i august, to tømrermestre og murermesteren i november.

Af større beløb i 1922 ser man i februar betaling til tømrermesteren og i maj til tømrermester og murermester.

Som nævnt appellerede byens borgmester til, at man brugte byens håndværkere, men det var i sjælden grad udenbys håndværkere, der dominerede. Af de samlede byggeomkostninger på 181.856,29 kr. var blot 15.980 kr. betalinger til byens håndværkere. Alene blikkenslager, installationsfirma, malermester, glarmester, anlægsgartner og en maskinfabrikant var fra byen, ellers ser man håndværkere fra Balle, Århus, Randers, Skanderborg, Horsens og København. Af håndværkere, der mere bestemt vidner om udførelsen af særlige sider af arbejdet, må nævnes Carl Schellers Stenhuggerier, København, De Forenede Jernstøberier i København, stukkatør A. Holm, Horsens og stukkatør Hans Chr. Berg og Flyge, København. Sidstnævnte firma havde Hack Kampmann også benyttet ved opførelsen af toldkammerbygningen i Frederikshavn.

Som konduktør ved byggearbejdet benyttede Hack Kampmann ligesom tidligere arkitekt H.A. Zachariassen, Silkeborg, fra juli 1921 med adressen Kollund, fra efteråret 1921 efterfulgt af arkitekt N.P. Jensen, Århus. Selv fulgte Hack

Stukdekorerede lampesteder i lofter i Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glas-museum. Foto Ole Degn 2013.

Kampmann arbejdet formentlig frem til sin død i juni 1920, og han efterfulgtes af sønnen Christian Kampmann (1890-1955), København, som allerede tidligere havde medvirket ved arbejdet.

Byggebevillingen kraftigt overskredet

I september 1921 kunne arkitekt Christian Kampmann meddele Overtoldinspektoratet, at den påregnede byggesum da var ansat til 177.200 kr., altså en voldsom overskridelse af de oprindeligt bevilgede 100.000 kr. Det var økonomisk vanskelige tider, materialepriser og arbejds lønninger steg. På den baggrund var det måske ikke så underligt, at overtoldinspektøren ved sin inspektion af den nye toldkammerbygning i februar 1922 fik sig noget af en

Forgylt jonisk søjlekapitel i den tidligere amtstue i Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum. På kapitalet ses en perlestav eller astragal og en æggstav eller jonisk kymation, typiske græske stilelementer. Søjlen er den ene af to, og de ses på den gengivne plan fra januar 1920 angivet i den østlige ende af amtstuen, idet de oprindeligt var dukket op på planen fra oktober 1919. Oven over søjlen ses rummets frise under loftskanten, med en hulkelfrise, en perlestav og overst en æggstav. Foto Ole Degn 2013.

Dør med forgylde kantlister i Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum. Feltet over døren er dekoreret med blomster, blade og ranker. Over andre døre ses runde basrelieffer med figurer. Foto Ole Degn 2013.

forskrækkelse, da han fik at vide, at det var hensigten, at kapitælerne på søjlerne i amtstuen samt dørlisterne skulle ægte lueforgylde! Han skrev straks til Christian Kampmann og henstillede, om dette ikke kunne undlades, eventuelt erstattes med en billigere dekoration. Tiderne, som de var blevet, og forgylkning stod meget dårligt til hinanden. Det måtte befrygtes, at en lueforgylkning ville stikke stærkt i øjnene og udæske kritikken til at anke over, at der i tiden, der opfordrede til den største sparsommelighed, var ofret for meget ud over det strengt nødvendige. Kritikken ville være vanskelig at afvæbne, da bygningsarbejdet i forvejen havde

Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum. Foto Ole Degn 2013.

store overskridelser. Han anerkendte dog skønhedsvirkningen.

Christian Kampmann fik først brevet tre dage senere, da han var vendt hjem fra en Jyllandsrejse. Han forstod overtoldinspektørens betænkeligheder ved, at et af statens byggeforetagender i de vanskelige tider kunne blive genstand for en berettiget kritik. Men han mente ikke, at dette ville gælde i dette tilfælde, når man var klar over, hvorledes forholdene var, da der blev projekteret, og hvorledes de udviklede sig. Forgylningen – ikke lueforgylning – ville ikke medføre nogen bekostning af betydning. Han erindrede om, at man i den store krisetid 100 år tidligere – han tænker altså her på statsbankerotten i 1814 – netop bestræbte sig på med små midler at tilvejebringe skønhedsvirkning i de rum, hvor man færdedes og arbejdede til daglig. Det burde man også gøre i denne tid, for at de offentlige lokaler, som publikum dagligt søgte, og hvor det betjentes af statens tje-

nestemænd, kunne fremtræde så smukt og opmuntrende som muligt. Han sluttede med, at arbejdet i øvrigt allerede var udført og vanskeligt, i hvert fald ikke uden bekostning, kunne ændres.

Månedens efter, i marts 1922, måtte endda arkitekt N.P. Jensen på vegne af Chr. Kampmann meddele Departementet, at den påregnede byggesum måtte forøges med yderligere 2.600 kr., idet det stærke højvande det foregående efterår havde foranlediget, at der måtte udføres ekstraordinære arbejder.

I september 1922 forelå så det endelige byggeregnskab. Det lød som før nævnt på 181.856,29 kr.

Bygningen

Omkring 1. juni 1922 kunne man endelig flytte ind i den nye toldkammerbygning, der stod på granitsokkel og med pudsede mure med fremhævede refendfugede hjørnepartier af et fags bredde med

Døroverligger båret af volutkonsoller i indgangspartiet af sandsten i Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum. Foto Ole Degn 2013.

indrammede vinduer, med dobbeltløbet trappe op til hovedindgangen, der havde volutkonsolbåret overligger, og med et tag, der var et højt, opskalket helvalmet tegltag.

På venstre side af hovedindgangen sås til venstre det ovale toldkammerskilt, til højre det ovale amtstueskilt.

Den detaljerede beskrivelse fra 14. marts 1919, vi har af Kampmanns byggeri, vedrører desværre den første plan for grunden ved stationen. Der ses heller ikke, lige som det gjaldt ved ibrugtagningen af Hjørring Toldkammer, men i modsætning til de andre Hack Kampmann-toldkamre, nogen præsentation af bygningen for pressen, honoratiores og publikum og dermed heller ingen artikler herom i den lokale presse, hvor Ebeltoft Avis og Grenaa Folketidende er gennemset. Måske var det på grund af de vanskelige tider, måske var der ikke

overskud til det efter den voldsomme overskridelse af byggebevillingen. Vi må derfor lade os nøje med grundplanen fra januar 1920 og den senere beskrivelse af den opførte bygning ved gasværket fra de såkaldte bygningskort fra 1960'erne, hvor den har adressen Strandvejen 4. Vi ser på Hack Kampmanns tegning en stueetage med en forstue, hvorfra en dør til venstre fører til en hovedtrappe, en dør i bagvæggen til regnskabskontoret og en dør til højre til amtstuen. Fra regnskabskontoret er der til venstre adgang til vejerboden og derfra igen til toldpakhuset, til højre adgang til told- og amtsforvalterkontoret. Fra amtstuen er der ligeledes adgang til dette og til amtsfuldmægtigkontoret og herfra til et arkivrum. En bagtrappe

Del af trappen op til loftsetagen i Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum. Gelænderet er båret af fint udformede balustre. Trappen ses på planen til venstre for forstuen. Foto Ole Degn 2013.

støder op hertil. Målt i areal er det 110 m² til toldvæsenet, 88 m² til amtstuen og 50 m² til fællesareal. Trapperne fører op til et toldpakhus over stueetagens toldpakhus og til tjenesteboligen, som ses på bygningskortet med dagligstue, herreværelse, spisestue, to soveværelser og et gæsteværelse, en lejlighed på i alt 144 m².

Sarte mure i et hårdt vejrlig - og et glasmuseum

Ved den undersøgelse, der i almindelighed blev foretaget få år efter en nybygnings ibrugtagning, kunne den nye bygningsinspektør, Ejnar Packness (1879-1952), i 1926 tilråde, at facaden blev olie-malet, da bygningen lå meget udsat for vejret, og pudsen var således beskaffen, at den ikke ville modtage en ensartet patina. Ebeltoft er da også den eneste jyske østkystby, der ligger ved en vestvendt kyst. Følgerne sås ved Ejnar Packness undersøgelse også på anden måde. De pudsede sålbænke var næsten alle ødelagt af frosten, og kobbersålbænkene havde næsten overalt revnet pudsen. En kostbar reparation var nødvendig.

Hvorledes bygningen derefter holdt sig, er ikke fulgt. Det skal blot konstateres, at ved toldreformen 1969 blev toldstedet nedlagt og distriktet lagt under Randers distriktstoldkammer. Bygningen blev ledig. I 1986 fik den så en ny anvendelse. Den fornemme bygning blev indrettet til Glasmuseet Ebeltoft, så byen derved fik et museum, der blev betegnet som værende af verdensformat. Museet blev indrettet med respekt for de mange fine detaljer i bygningen, de forgyldte kapitæler og dør-listerne, de varierede rosetter i lofterne, den fornemme trappe op til overetagen med drejede gelænderstænger. I 2006 tilføjedes så en meget stor moderne fløj i den nye tids stil med café, nye udstillingsfaciliteter og tilhørende glasværksted, tegnet af Arkitektfirmaet 3xN.

Kilder:

Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg, B 297 Overtoldinspektoratet for (Nørre) Jyllands arkiv, 1.199 1888-1946 Toldbygninger Ebeltoft 1914-46. Esbjerg 1888-98. 1.190 Bygningskort 1960-65 Ebeltoft-Gråsten. Flensborg Avis.

Ebeltoft Toldkammers og Amtstues bygning indrettet som glasmuseum med en del af den meget store tilbygning fra 2006. På toldbygningens modsatte gavl står årstallet 1921, men som det er fremgået, blev bygningen opført i årene 1920-22. Foto Ole Degn 2013.

En hårdhændet beskatning

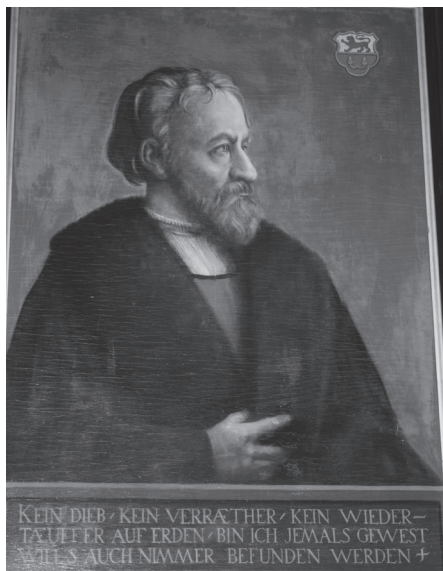
af Mikael Venge

Opløbet er tæt, men mon ikke konkurrencen om Danmarkshistoriens hårdeste skat vindes af "halsløsningen" i 1535? Ganske vist ramte denne specielle skat, pålagt midt under Grevens fejde, kun en mindre del af befolkningen. Det var de bønder, der var så uheldige at bo i det nordvestre Jylland, hvor Skipper Clement nåede at etablere sig, der omfattedes af halsløsningen, mens jyderne syd og øst for Gudenåen gik fri. Det samme gjaldt fynboer, sjællændere og skåninge, der ellers begejstret havde sluttet sig til grev Christoffers parti, da han gik i land nord for København den 22. juni 1534. Men kun den nordjyske almue underkastedes halsløsningen.

At skattemyndighederne var sig uretfærdigheden bevidst ses af de krumspring, man foretog for at begrunde og forsvare skatten. Halsløsningen har mange skurke, men under borgerkrigen sad retten ikke i højsædet og overskyggedes ganske af kravet om midler til krigens fortsættelse. Alligevel pådrager halsløsningen sig en vis interesse som endnu et af den lange række af skattekrisens drastiske, statsfinansielle påhit.

Udskrivning og opkrævning

Halsløsningen udgjorde tydeligt en frugt af krigssituationen. Selve ordren om udskrivningen kendes ikke og blev efter alt at dømme afgivet uden rigsrådets formelle godkendelse. Et forsvar kunne lyde,

En mildere eftertid syntes nok ikke, at den oprindelige karikatur pyntede blandt borgmesterportrætterne på rådhuset i Lübeck. I stedet fremstillede dette mere skånsomme maleri, hvor Wullenwevers sidste ord på skafottet i Braunschweig er citeret; "Aldrig har jeg været hverken en tyv, forræder eller gendøber, det vil heller aldrig blive bevist, at jeg har været det" (Bürgermeistergalerie Lübecker Rathaus), jvf. illustration på forsiden.

at forfatningen under borgerkrigen var suspenderet, og at halsløsningen må forklares som en ren krigshandling. Opkrævningen viser dog, at den betragtedes som en regulær skat. Ganske vist udskrevet under højst særegne omstændigheder, som man gjorde alt for at skjule.

Det ser ud til, at halsløsningen allerede tog form under feltherren Johan Rantzaus erobringstog op i Jylland i december 1534, hvor han knuste Skipper Clements bondehær. Det fremgår af Johan Rantzaus private regnskab, ført under felttoget, at den kongelige sekretær Aksel Juul blev ladet tilbage i Viborg med en deling ryttere, ”som skulle blive hos ham, mens han optog skatten der”.¹ Skatten må være halsløsningen, som dermed af hr. Johan i forbifarten udstyredes med en uprætentiøs dåbsattest. Samtidig kan vi konstatere, at den kongelige møntmester oppebar penge, der sandsynligvis må stamme fra halsløsningen.² Aksel Juul optræder senere sammen med rigsråd Peder Ebbesen (Galt) som halsløsningens hovedentreprenør, men tyvstartede altså lidt. I sin knappe rapport om felttoget noterer Johan Rantzau både under hærens ophold i Holstebro og i Viborg, at han lod bønderne hylde og sværge – underforstået: troskabsed til Christian III.³ Renæssancehistorikeren Arild Huitfeldt bringer faktisk teksten til en standardskrivelse, hvormed hvert herred tilstod sin andel i oprøret, eftersom bønderne havde ”Skipper Clement, Skipper Thomas og det parti ... hyllet, svoret og været følgagtige” og erkendte, at al deres gods og ejendom var forbrudt til kongen.⁴ Formularen synes skræddersyet til at anvendes under felttoget, hvor bønderne stod med pistolen for brystet.

Under en retssag i 1541 hedder det, at de oprørske herrereder hver havde udgivet et brev, hvori de tilstod deres andel i oprøret.⁵ Her er vi nok tættere på originalen end i Arild Huitfeldts sene referat, for i stedet for den ukendte Skipper Thomas optræder nu Skipper Herman som Skipper Clements kumpan. I dommen

angives den barske skattesats således, at samtlige bønder oplod og afhændede al deres bøndergods og ejendom ”deres hals dermed (at) igenløse”, og at godset var forbrudt til evig tid. Intet mindre end skatteydernes rørlige formue og ejendele forfaldt til kronen. Sagsøger i dommen fra 1541 var den selv samme Aksel Juul, der var hovedmand i halsløsningens opkrævning, og som nu var i færd med at skabe sig et herresæde, Villestrup syd for Rold skov, af forbrudt gods, Christian III havde skænket ham, men hvor nogle af beboerne strittede imod at skulle forlade deres gårde. Gårdene kan vel betragtes som en cadeau til den tjenstivrige skatteopkræver, og Aksel Juul fik da også medhold i, at bønderne bortvistes, da han kunne bevise, at de havde været med til at plyndre på Næs (Lindemborg) og Torstedlund samt været med i bondehæren, der belejrede Randers.

Den uhørt hårde skattesats – al rørlig ejendom – var naturligvis ikke helt enkel at opkræve. Reelt var det jo umuligt at fratage skatteyderne alt, hvad de ejede, og vel heller ikke i kronens interesse. Alligevel betegner halsløsningen Danmarkshistoriens hårdeste skattesats, og den krævede selvsagt en formel begrundelse. Det har været ønskeligt under opkrævningsen, at halsløsningen fremstod legitim, og regeringens ”spindoktorer” måtte i al hast finde på råd.

Hylldningen i Horsens

Det fremføres for første gang i Huitfeldts formular, som Johan Rantzau medbragte på sit felttog, at bønderne var draget Kgl. Majestæt under øjne (havde grebet til våben imod ham), og at de dermed brød den ed, de sammen med de øvrige

indbyggere havde svoret i Horsens. Her slap katten ud af sækken. Den uskyldigt udseende og tilforladelige hyldning i Horsens blev det spinkle, men yderst effektive søm, man hængte halsløsningen op på. Hvem, der udtænkte dette djævelske kneb, vides ikke. Mistanken rettes uvilkårligt mod de to jyske bisper, Jørgen Friis og Stygge Krumpen, i hvis stifter de oprørske bønder havde huseret. Begge havde en fortid i Christian II's kancelli og beherskede uden tvivl hele Machiavellis repertoire af brudte løfter og kyniske fif.

I den hektiske sommer 1534, hvor den daværende hertug Christian havde nok at gøre med at forsvare hertugdømmerne, havde det nørrejyske rigsråd, også biskopperne, skyndt sig at vælge hertugen til konge. Hertugen stod i en meget stærk forhandlingsposition, da råderne opfyldtes af panik ved udsigten til grevens og borgerpartiets fremstormen i rigets østlige dele, men han gav dog under mødet i Horsens den 18. august rådet en art papir på, at han som konge ville bekræfte adelens privilegier, inden han ilede tilbage til hertugdømmerne.⁶

Christian III modtog ikke en fuldkommen blancocheck. Om man gik videre end til dette korte møde, kan vi ikke vide. Sandsynligt er det ikke, eftersom papiret intet oplyser herom. Det eneste konkrete indhold går ud på, at der oprettedes en domstol af tre prominente, nørrejyske herremænd, der skulle dømme i sager om jordegods, idet man åbenbart forudså, at Christian III i længere tid ville være optaget af krigshandlingerne. At man skulle have indkaldt borgere og bønder dementeres vel også ret udtrykkeligt af den omfattende hyldning, der indkaldtes et halvt år senere i Viborg, hvor hvert herred måtte stille med herredsfogeden og

fire delegerede, forsynet med fuldmagt af hele 24 agtede bønder i herredet.⁷

Under mødet i Horsens kunne man umuligt forudse, at Skipper Clement en måned senere ville gå i land i Ålborg og udløse Clementsfejden. Efter stormen på Ålborg den 18. december og oprørets nedkæmpelse fik Horsens-hyldningen imidlertid en fornyet aktualitet. Som grundlag for at idømme de oprørske bønder halsløsningen duede hyldningen på landstinget i Viborg den 8. marts 1535 ikke, da den først fandt sted efter fejden. I stedet slog man ned på, at bønderne, som formularen frejdigt lagde dem i munden, havde handlet "imod den ed, huldskab og tro tjeneste, vi med andre menige landsens indbyggere hans nådes Kgl. Højmægtighed udi Horsens lovet og tilsvoret havde".

Efter hyldningen på landstinget drog Christian III videre til Ålborg, hvor han antagelig med stor interesse besøgte den erobrede by. Natten før stormen havde Skipper Clement og hans hær af al magt befæstet forsvarsværkerne, som Johan Rantzau i sin rapport helt imponeret noterede. De belejredes ildhu bidrog jo også kun til at øge glansen omkring hans sejr. Forsvarsværkerne blev kort efter beordret sløjfede "og gøre det slet trindt omkring byen", da man alarmeredes af rygterne om et nyt oprør i Vendsyssel og åbenbart ikke helt stolede på de overlevende borgers sindelag.⁸

Under dette ophold i Ålborg fik Horsens-hyldningen en tand til. Opkrævnningen af halsløsningen gik trægt, og den 18. marts besluttede man at udsende en rykkerskrivelse, der skulle proklameres i de oprørske herreder.⁹ Her hedder det, at menigmand og indbyggere havde hyldet Christian III og svoret huldskab, mand-

skab og tro tjeneste udenfor Horsens by. Påstanden om denne improviserede kongehyldning på åben mark forekommer alt for belejlig til, at man tør stole på den. Mere plausibelt ser det ud til, at landstingets hyldning i Viborg nu med et rask snuptag blev ført tilbage til Horsens. Rykkerskrivelsen skildrer videre malende, at menigmand trods den postulerede Horsens-hyldning havde sluttet sig til Skipper Clement, da han ankom med en hob "løst og dragels folk" (ballademagere og slagsbrødre). Foragten for almuen er umiskendelig, men takket være Horsens-hyldningen kunne man nu i Christian III's navn fastslå, at bønderne havde "ført avindsskjold sammen med ham mod Os". Rykkerskrivelsen slutter brysk med, at halsløsningen skulle ydes inden otte dage, og at manglende betaling ville blive straffet med fredløshed.

Halsløsningen ligner umiskendeligt et overgreb uden juridisk dækning. Arild Huitfeldt hævder ganske vist med stor bestemthed – og vistnok samtlige danske historikere trasker troligt i hans spor – at de oprørske bønder "bleve siden tiltalte til landsting", men Huitfeldt optræder her som regeringens talsmand og er travlt optaget af at dække over de ømme punkter. Huitfeldt var sin egen tids rigens kansler (justitsminister) og kan sagtens have pyntet på fremgangsmåden. Vel omtales bønderne som domfældte internt i kancelliet.¹⁰ Regeringen understregede selvsagt, at alt gik lovformeligt for sig, men der sigtes utvivlsomt til de summariske standretter herred for herred, der ledsagede Johan Rantzau felttog. Intet taler for, at halsløsningen kunne støtte sig til en ellers ukendt og under omstændighederne ret umulig landstingsdom som juridisk fundament.

En adelig skatteyder

Inddragelsen af selvejernes gårde og takseringen af samtlige bønders jordiske ejendele var en nærmest uløselig opgave, og halsløsningen vedblev lidt uafklaret at vibrere i statsfinanserne helt frem til 1550'erne. Uretten ufortalt synes bønderne dog meget hurtigt at have taget halsløsningen på sig som endnu en af øvrighedens harmelige, men uafvendelige byrder. Den mildnedes vel også af 1500-tallets højkonjunktur, kaldet prisrevolutionen. Krigstider gav jo gode priser på bøndernes produkter.

Lad os som et lyspunkt slå ned på en enkelt skatteyder, der ikke ser ud til at have følt sig særlig tyngt. Næppe var Christian III nået hjem til Haderslevhus efter sin hyldning, førend han den 16. april 1535 blev opsøgt af en entreprenant morsing, Enevold Eriksen til Hvidbjerggård på det sydvestlige Mors, der flot pungede ud med 150 gylden i guld og joachimsdalere samt 92 ½ danske mark.¹¹ Enevold Eriksen vedgik åbent, at "han var med den oprørske almue og hob", men havde resolut afgjort sagen med de to kongelige opkrævere, Peder Ebbesen og Aksel Juul, der med rund hånd takserede hans ejendom til 1.000 mark. Heraf erlagde han nu godt halvdel, "som han gav min herre selv på regnskab af de tusind mark". Den velbeslåede morsing har været en yderst velkommen gæst på Haderslevhus, hvor Christian III anstrengte sig for at finde midler til krigens fortsættelse.

Enevold Eriksen er interessant, fordi han faktisk var adelig – de adelige slægtsnavne var allerede blevet indført i 1526, men åbenbart endnu ikke nået til Mors – hvilket forklarer noget af den elskværdi-

ge modtagelse, han fik på Haderslevhus. Det var et ømt punkt, man ikke dvælede ved, at også den nordvestjyske landadel skyndte sig at slutte op om Skipper Clement. En skarp iagttager, den gamle, tyske kansler Utenhof, skrev fra lejren for Lübeck den 19. november 1534: ”De jyske bønder og nogle af adelen er blevet skælmer”.¹² En enkelt nåede at blive halslugget i tumulten efter Johan Rantzaus erobringstog, men de fleste ilede over på den rigtige side og optræder ganske ugenerte på rigsdagen i København i oktober 1536, som om intet var hændt.

Halsløsningen var demokratisk, om end med måde. Skatten gjaldt formelt også prælaterne og adelen, blot med den modifikation, at de ikke skulle bevise deres uskyld. Som entreprenant godsejer har Enevold fra Mors – på ravjysk skrives han og blev vel også udtalt Jenwold – straks bidt i det sure æble. Måske har han befundet sig på vej sydover med en større studedrift, opsat på snart at tjene det ærgerlige tab til statskassen ind igen. Vi ser endvidere, at den rigoristiske skattesats ikke skulle tages bogstaveligt. Hvis man havde ribbet Enevold Eriksen for alt, ville han jo ikke være i stand til at købe sin gård tilbage.

Som et middelalderligt træk noterer vi os endelig, at monarken selv modtog betalingen og givet underholdt sig velvilligt med den adelige skatteyder fra Mors. Måske en inspiration til vor tids lidt vingeskudte skatteadministration? Kvitteringen til Enevold Eriksen er ligeledes behørigt udstedt på Christian III's personlige ordre. Under borgerkrigen er kancelliets notater mere end sparsomme, og vi må være taknemlige for dette enlige vidnesbyrd om en enkelt halsløsning. Der har været tusindvis af lignende afgørel-

ser, ofte med stude som resultatet, når bønderne fik deres sag for. Naturalier modtoges også. Senmiddelalderens skatteforvaltning var forbavsende ekspedit, selv om man ganske bogstaveligt måtte bevæge sig henover Danmarkskortet for at opkræve skatterne.

Bøndernes klager

Der savnes ikke vidnesbyrd om, at bønderne tog til genmæle. Bondestormen i Skipper Clements kølvand afløstes af en veritabel adelsstorm, da oprøret var knust. Den 20. februar 1535 – endnu inden Christian III var trådt ind på scenen – klagede bønderne i Sydthy over, at de af prælater og adel ”besværes og beskattes for deres brøde og forsømmelse, de er faldne for” (domfældte).¹³ Klagen afspejler den summariske fremgangsmåde herred for herred, som det sejrende parti gennemførte, sikkert temmelig råt. Bønderne udvirkede dog et brev til provsten i Vestervig og den lokale matador, Jep Friis, at de ”med sådan deres beskatning ikke føre der en ny oprør udi landet” (Thy).

Kongen tog for så vidt ikke afstand fra fremgangsmåden, men anbefalede blot, at man af taktiske årsager dæmpede sig lidt. Jep Friis var en af de tre dommere, der ved hyldningen i Horsens den 18. august 1534 var indsat i en provisorisk særdomstol, der skulle dømme om jordegods. Han har utvivlsomt tilhørt kredsen bag halsløsningen, som indgik i adelens hævn over de oprørske bønder. Jep Friis' svigersøn, Holger Rosenkrantz, hørte til de prominente faldne i slaget ved Svenstrup den 16. oktober 1534, den jyske adels store nederlag til Skipper Clements bondehær. Holger Rosenkrantz havde været lensmand på Ørum, hvorun-

der Sydthy hørte, og lenet styredes nu i enken, Jep Friis' datters, navn. Det virker, som om provst og lensmand straks var gået i gang med en hårdhændet opkrævning af halsløsningen, men helt retsløse stod bønderne altså ikke. Da det kongelige retterting under retsopgøret efter Grevens fejde den 30. marts 1537 nåede Lemvig, kom det frem, at bønderne i det nærliggende Vandfuld herred, der strækker sig langs Vesterhavet mellem Nissum bredning og Limfjorden, nægtede at udgive skovvogne og skovsvin, efter-som de var "besværet med store og mange tyng og afgift".¹⁴ Halsløsningen indgik i en haglbyge af statsfinansielle pålæg, som man nok lidt modvilligt påtog sig, men så måtte nogle af de sædvanlige, gamle afgifter vige, resolverede i hvert fald Vandfuld herreds bønder.

Det faldt naturligvis de vestjyske bønder for brystet, at de blev beskattet langt hårdere end andre bønder. Navnlig nægtede bønderne i det sydlige, forholdsvis fredsommelige Varde syssel – de seks herreder mellem Kongeåen og Ringkøbing fjord – at give mere end de tre lod sølv i skat, der var taksten hos deres østjyske naboer.¹⁵ Særlig harmeligt måtte det forekomme, at Malt herred, Holsted-Vejene-egnen, der strakte sig fra Kongeåen i syd til Hovborg i nord, ene af de seks herreder i syslet blev fritaget, mens naboerne i Skads og Gørding herreder underkastedes halsløsningens hårde lod. Nok en efterve af Johan Rantzaus sammenstød med en mindre bondehær på Varde-kanten i december 1534.

Til gengæld opkrævedes halsløsningen i Lysgård og Hids herreder mellem Viborg og Silkeborg, skønt de lå i Løver syssel og hørte til Århus stift. Her rettede man sig efter Gudenåen som skellet mellem

de kongetro og de oprørske egne. Med disse to undtagelser fulgtes rigoristisk de gamle sysselgrænser, hvor bønderne underkuedes uden nåde. Oprørets hovedmænd blev henrettede efter hastigt nedsatte standretter. Til formålet – udover disciplinen i egne rækker – medbragte Johan Rantzau en profos med samt hans løjtnant og svende.¹⁶ Atmosfæren indbød åbenlyst ikke til flere protester fra vrangvillige skatteydere.

Skattefrihed

Som enhver anden skatteudskrivning indebar også halsløsningen smuthuller og fritagelser. Først må vi erindre, at senmiddelalderens beskatning for så vidt var progressiv og skånede småkårsfolk, da den kun gjaldt bønderne – de, der drev en gård, hvad enten de var selvejere eller fæstere. Alle andre var skattefrie. Dernæst bestod den mulighed, at man dokumenterede, at man ikke havde deltaget i Skipper Clements oprør. Strengt juridisk havde det omvendte naturligvis været mere rimeligt – at myndighederne dokumenterede hvilke skatteydere, der havde forbrudt sig – men her valgte man brutalt at gøre kort proces og definere alle de 49 nordvestjyske herreder som oprørske.

Vi har allerede set de tre bønder i Himmerland, der måtte afgive deres gårde til den nybagte herremand Aksel Juul, tabe deres sag på denne konto. Omvendt ville de have beholdt gårdene og altså undgået halsløsningen, hvis de havde været i stand til at bevise deres uskyld. På forhånd så det kongelige retterting nok ikke videre velvilligt på de tre trodsige bønder, selv om de påberåbte sig vidnesbyrd af deres fæller. Vidnerne blev afvist af domstolen,

da de selv var notoriske oprørsdeltagere, og da Aksel Juul som lokalkendt havde sørget for vidnesbyrd om det modsatte, at bønderne netop aktivt havde taget del i udplyndringen af prælaternes og adelens gårde, var sagen klar. Næs tilhørte Viborgbispen, og åbenbart har der stået en nidkær foged omme bag laden og noteret sig hvilke bønder, der var med at plyndre.

Håbefulde bønder af den rette observans har naturligvis forsøgt at redde deres gårde. Retsopgøret og skatteopkrævnin-gen var heller ikke mere ubarmhertig end, at en lang række enker faktisk slap afsted med at beholde gården, skønt deres ægtemænd som faldne unægteligt måtte placeres på oprørernes parti. Især den strenge feltherre, Johan Rantzau, udviste sidenhen en forbavsende mildhed, når han efter fejden opsøgte af grædende enker. Her blot et par eksempler på krumspring, der sikrede frihed for halsløsningen.

Bondestandens øverste lag, herredsfogederne, der ansattes af lensmændene og samarbejdede med dem, gik i stor udstrækning fri. En af dem var Peder Ridemand i Volstrup vest for Nibe, herredsfoged i Hornum herred, hvis "hovedstad" lå tæt på hans gård. Når hans skæbne er kendt, skyldes det den nærmest pikante omstændighed, at den almindeligt uglesete Børglum-bisp, Stygge Krumpen, angiveligt gemte sig under fejden i Peder Ridemands bageovn med gårdens kat som sit eneste selskab.¹⁷ I hele middelalderen betragtedes bisperne ellers som en art jarler, der formodedes at stå i spidsen for væbnede opbud, når riget skulle forsvares, men under Clementsfejden så man altså ikke skyggen af Børglumbispen. Lad os stole så meget på

historien, at Peder Ridemand på forhånd blev betragtet som en systemets mand, hvor en forfulgt prælat kunne søge tilflugt, mens Skipper Clements bondehær hærgede Vendsyssel og Himmerland.

Volstrup ligger tæt også på Svenstrup, om ikke ligefrem indenfor hørevidde af det skæbnesvangre slag den 16. oktober 1534, hvor den tusindtallige bondehær, bevæbnet med hjemmegjorte spyd, gik til angreb på det adelige rytteri under øredøvende larm fra skalmeser (fløjter) og hyrdehorn, "ligesom de skulle drive kvæg i marken". Det var ikke mindst deltagelse i denne bondehær, der absolut kvalificerede en skatteyder til at svare halsløsningen, men her har Peder Ridemand øjensynligt klaret frisag. I hvert fald har vi anføreren for det adelige rytteri, Erik Banners, ord for, at Peder Ridemand fulgte adelshæren på tilbagetoget og "gav sig ind udi Randers til krigsfolket den tid, at Skipper Clement og hans parti kom hid ind udi landet" (Jylland).¹⁸ Erik Banner indsattes som lensmand på Ålborghus straks efter Ålborgs erobring og benyttede lejligheden til at sikre den tro Peder Ridemand en belønning – sin gård i fri besiddelse og dermed fritaget for den ellers nådesløse halsløsning.

Aktiv deltagelse i Svenstrup-slaget kunne dog også under særlige omstændigheder sikre skattefrihed. Herremanden Iver Krabbe til Østergård i Salling hørte til de overlevende fra slaget, der blev ført som fanger til Ålborg. Ham kender vi ellers som en skrækelig bandit, som man næsten kunne have undt en værre medfart. En sommerdag i 1532 satte han og en kammerat, Hans von der Wisch, sammen med tre svende over til Fur og gik på jagt, som det fremgår af øens indignerede klage, sendt til domkapitlet i Viborg, der

ejede Fur.¹⁹ Det var en lørdag ”sidst forleden”, at de to adelige krabater og deres ledsagere med heste og hunde rendte omkring i bøndernes næsten modne og høstklare korn. Bøndernes marker, hvor jægerne red ”frem og tilbage, tværs og endeland”, opregnes omhyggeligt, en hel kortlægning af øen. Mange lam blev bidt ihjel af Iver Krabbes hunde, mens et af dem blev jaget ud i en ”vandflod” og druknede.

Det højtidelige vidnesbyrd fra Fur birketings førte til en alvorlig reprimande fra domkapitlet til Iver Krabbes gamle fader, herremanden på Østergård, men mere skete der vist ikke. Der var den humle ved de to adelige grobianers adfærd, at Krabberne tidligere havde ejet det meste af Fur, men at fromme medlemmer af slægten for deres sjælefreds skyld efterhånden havde skænket hele besiddelsen til domkapitlet. Nu under reformationens friske vinde vejrede slægten morgenluft, da de gudelige messer ikke længere blev holdt. Det kan forklare, men næppe undskyldte unge Iver Krabbes og hans vens ukristelige fremfærd hin sommerdag på Fur.

Iver Krabbe blev senere en fremtrædende rigsråd og lensmand på Koldinghus. Så vidt var det ikke nået, hvis de ophidsede bønder under Svenstrup-slaget havde gjort kål på ham, ligesom de dræbte Holger Rosenkrantz og mange andre af de jernklædte, adelige ryttere. Dem fra Fur har nok haft lysten, men deltog åbenbart ikke i slagets tummel. Mange år senere blev en bonde fra Hollensted lidt syd for Brønderslev fritaget for halsløsning med den begrundelse, at han ”frie” Iver Krabbes hals under fejden.²⁰ En behjertet vendelbo er altså trådt i brechen for, at denne herremand burde skånes, hvis vi tør tro oplysningen. Fangerne fra

slaget blev formentlig indsat på Ålborg-hus, hvorfra de befriedes ved stormen to måneder senere. Halsløsningen var hårdhændet, men fandt man den rigtige rubrik, lod det sig gøre at blive fritaget.

Noter

- ¹ Diplomatarium Flensborgense II. Kjbh. 1873 s. 257. Jf. generelt om halsløsningen Dansk Skattehistorie II. Kbh. 2004 s. 404-405 og Søren Balle: Statsfinanserne på Christian 3.s tid. Århus 1992 s. 90-101.
- ² Reynold Junges Møntmesterregnskaber, udg. af Georg Galster. Kbh. 1934 s. 116.
- ³ Caspar Paludan-Müller: Grevens Feide II. Kjbh. 1854 s. 469.
- ⁴ Arild Huitfeldt: En kaart Historiske Beskrivelse... (Christian III's Historie). Kibh. 1595 s. liiij.
- ⁵ Det Kgl. Rettertings Domme I, udg. af Troels Dahlerup. Kbh. 1959 s. 42-44, Balle s. 98.
- ⁶ Geheimearchivets Aarsberetninger II. Kjbh. 1856-1860 s. 79-82.
- ⁷ Postmester C. Klitgaards udmærkede artikel i Vendsysselske Aarbøger 1956 s. 44-47.
- ⁸ Danske Magazin 3, V s. 45.
- ⁹ Danske Magazin 3, IV s. 216.
- ¹⁰ Danske Magazin 3, VI s. 184.
- ¹¹ Danske Magazin 3, V s. 37, Danske Kanceliregistranter s. 3.
- ¹² A. Heise i Historisk Tidsskrift 4, VI s. 217.
- ¹³ Danske Magazin 3, VI s. 184.
- ¹⁴ Det Kgl. Rettertings Domme I s. 16-17.
- ¹⁵ Danske Magazin 3, V s. 51-52. Jf. Thomas B. Bang i Historisk Tidsskrift 8, VI s. 170-171 og Søren Balle, anført i note 1.
- ¹⁶ Reynold Junges Møntmesterregnskaber s. 116.
- ¹⁷ Monumenta Historiæ Danicæ 1, I, udg. af Holger Rørdam. Kjbh. 1873 s. 196.
- ¹⁸ Danske Magazin 3, V s. 29, Danske Kanceliregistranter s. 2, Det Kgl. Rettertings Domme I s. 169, Troels Dahlerup i Festskrift til Svend Ellehøj. Kbh. 1984 s. 67.
- ¹⁹ Diplomatarium Vibergense, udg. af Arnold Heise. Kjbh. 1879 s. 185-186.
- ²⁰ S. Balle s. 98.

Fra Gøngehøvdingen til Djengis Khan

af Henning Rasmussen

Toldelev i Næstved

Da jeg i 1966/67 gik i 3. real på Svend Gønge Skolen i Lundby (mellem Næstved og Vordingborg), kom jo uvægerligt problemet omkring valg af fremtidig levevej op til overfladen. Det eneste, der var afgjort på forhånd, var, at jeg ikke skulle være landmand, thi som min far sagde: "det er der ingen fremtid i". Han måtte jo vide det, da han selv var landmand.

Alligevel blev det hans landbrug, der indirekte førte til min ansættelse i toldvæsenet. Han fik nemlig i efteråret 1966 besøg af TK Bent Rhode Jensen fra Vor-

dingborg Toldkammer. Han var på kontrol af farvet benzin og tog en prøve af benzinen på min fars Morris 1000. Prøven var heldigvis negativ, men Rhode Jernsen måtte jo udstå den obligatoriske kaffe. Under kaffen har "den gamle" jo nok bragt mig på bane, for et par dage efter dukkede der er brev op med et ansøgningsskema som toldelev.

OK – det ene kunne vel være lige så godt som det andet – altså drog jeg i januar 1967 til Direktoratet for Toldvæsenet i Strandgade for at aflevere mit udfyldte ansøgningsskema med samt dåbsattest og et par anbefalinger fra nogle af mine

Næstved toldkammer o. 1970. Foto: Told- og Skattemuseet.

skolelærere. Jeg afleverede skemaet til TI (senere tolldirektør) C.A. Nielsen, der samtidig fik en ansættelsessamtale. Jeg ville høre nærmere om et par måneder.

Da eksamen var veloverstået, sendte jeg eksamensbeviset ind til direktoratet. Den 10. juli kom så det længe ventede brev. I j.nr. 1 K 6348 stod minsandten, at jeg var ansat som toldelev på betingelse af indsendelse af tilfredsstillende lægeattest. Den blev fremskaffet og sendt allerede dagen efter, og så kom meddelelsen om, at jeg skulle henvende mig til toldforvalter C.C.A. Hansen, Næstved Toldsted, den 1. august 1967 kl. 09.00.

Jeg tog de 14 km på min Puch og ankom allerede ved halvnitiden i flot solskin. Jeg afventede så, at klokken skulle blive næsten 9, så jeg kunne møde præcist. Ca. 5 min. i 9 gik en anden ung mand ind ad hoveddøren, så jeg valgte at følge efter. Det viste sig at være Hans Jørgen Kristensen fra Rødeled ved Præstø, der også skulle møde som toldelev samme dag.

Vi gik ind på ekspeditionskontoret og henvendte os til kassedamen (Ilse Jørgensen), som viste os ind til Toldforvalter C.C.A. Hansen i det store kontor bagved. Denne statelige mand bød os velkommen til toldvæsenet og formanede os om, at vi nu var øvrighedspersoner, som man ude omkring så op til, og at vi selvfølgelig derfor måtte have et uplettet ry.

Herefter blev vi placeret over for hinanden på ekspeditionskontoret, hvor vi skulle passe/føre ”udgående og indgående skibsbog” (medførte også udstedelse af søfartsbøger), indgående varebog, udgående varebog samt forbrugsafgiftsbogen. Uddannelsen stod overkontorassistent fru E.K. Højstrup (altid i blå kittel), kontorassistent Jytte Frandsen og kontorassistent

Ilse Jørgensen for. Desuden skiftedes alle til at passe det lille omstillingsbord med bare 12 lokalnumre.

Næppe havde vi sat os på vore anviste pladser, før Ilse Jørgensen lagde en konvolut og en kvittering ved os hver. ”Tæl efter og kvitter – og sørg så for at få lavet en bankkonto inden den 10. så jeg ikke skal udbetale kontant løn igen næste måned”. I konvolutten var det fyrstelige beløb af 760 kr. 99 øre, som var begyndelseslønnen for en toldelev i 1967.

Ud over selve kontortjenesten, skulle Hans Jørgen og jeg skiftes til at gå med post til og fra momsafdelingen i Riddergade morgen og eftermiddag. Om eftermiddagen skulle vi ligeledes i banken med kontanter og checks. Disse skulle først eftertælles og hvis der var mere end 10.000 kr. i kontanter, skulle vi gå begge to. Her startede vores første unoder i vor tjenestetid, for når vi var kommet gennem Kompagnistræde, gik vi hver sin vej – den ene til banken og den anden til Riddergade, hvorefter vi igen mødtes for enden af Kompagnistræde og vendte tilbage til ekspeditionskontoret sammen.

Selve tjenesten på ekspeditionskontoret var hurtigt indlært, men hver den sidste i måneden skulle der laves regnskabsrapport til Direktoratet for Toldvæsenet og det var elevarbejde/-oplæring. Det var lige som om hele bygningen denne dag stod på den anden ende. Toldforvalteren mødte allerede ved 8-tiden mod normalt ca. et kvarter over ni. Den af os, der havde tjansen, sad så i fred ovre ved hjørneskrivebordet og talte på den gamle regnemaskine med håndtag. Alle bøgerne inkl. Ilse Jørgensens kassebog skulle afstemmes samlet – og det skulle stemme på øre. Det var nemmere at finde en difference på 1 million end på 1 øre.

Toldforvalteren gik ikke til frokost, før han havde underskrevet den færdige regnskabsrapport, og når uret havde passere 1, kunne det helt klart aflæses på hans humør. Han gik normalt til frokost ved 12-tiden og kom igen lidt før 2. Den ene af de gange jeg havde tørnen, stemte det hele første gang, og jeg kunne forelægge den færdige regnskabsrapport for ham allerede et kvarter over 11. Da talte han meget højlydt om UG med kryds og slange.

Samtidigt med kontortjenesten, fik vi lektier for i en specialfremstillet lærebog for toldelever. Toldkontrollør Hauser overhørte os enkeltvis en gang om ugen og gav så nye lektier for. I marts måned 1968 tog vi så til København og mødtes her for første gang med de øvrige toldelever, der var ansat sammen med os i 1967. Det var dog ikke meget, vi fik talt sammen. Om formiddagen var der en skriftlig prøve og om eftermiddagen en mundtlig "eksamen". Jeg husker i dag ikke, hvem der var eksaminatorer mv.

Efter 14 dage blev vi kaldt ind til toldforvalteren (undskyld – han var lige blevet udnævnt til distriktstoldchef) og fik ros for begge at have bestået prøven med et pænt resultat.

Vi havde en rigtig sjov tid på ekspediti-
onskontoret. Vi mødte fra kl. 8 til kl. 17 og lørdage fra 8 til 14. Vi havde 1½ times frokostpause, hvor Hans Jørgen og jeg i starten havde den forskudt fra hinanden. Dette fik vi dog ændret til at holde frokost samtidigt. De fleste boede i byen og tog hjem til frokost, men vi havde jo for langt, så vi benyttede meget af tiden ved bordtennisbordet i kælderen.

Det skete, at Dino (Arthor Dinesen), Visti Christensen eller Henning Andresen kiggede forbi i kælderen og i starten gav

os en lektion (læs røvfuld), men efter et par måneder spillede vi lige op med dem, og ved årsskiftet (67/68) vandt vi faktisk over dem hver gang.

OKA fru Højstrup var en dame, der satte orden og stil i højsædet. Bl.a. lagde hun stor vægt på, at toldforvalteren tiltaltes i 3. person. Hans Jørgen og jeg var fra staten iført jakke og slips hver dag – og sagde "De" til hinanden. Vi blev dog dus allerede på 2-dagen og efter 14 dage aftalte vi, at vi dagen efter ville møde i åbentstående skjorte uden jakke.

Desværre viste sommervejret sig meget uvenligt denne dag, så vi havde begge taget en sweater over skjorten. Ved dette syn udbrød fru Højstrup: "Hvad tror I Toldforvalteren vil sige til den påklædning?". Deri var vi hende svar skyldige.

Kl. 09.15 kom toldforvalteren spadserende hen ad havnekajen glad svingende med stokken. Jo nærmere han kom toldkammeret, jo længere gled fru Højstrup ned i stolen. Straks da toldforvalter Hansen kom ind ad døren, sagde han som vanligt højt og tydeligt godmorgen og fortsatte mod sit kontor. På halvvejen stoppede han dog brat og vendte sig mod os elever, mens han studerede vores påklædning. "Det var s'gu da fornuftigt", var hans kommentar, før han fortsatte ind på sit kontor. Det varede næsten et kvarter, før fru Højstrup igen trak vejret normalt.

På et tidspunkt kom vi elever med rygter om, at man ville ændre åbningstiderne til 8-16 og holde lukket lørdag. Hertil svarede fru Højstrup ordret: "Hvis vi nogensinde får lukket om lørdagen, giver jeg lagkage til hele huset".

Få dage efter kom det officielt, at man fra næste månedsskifte skulle have den ovenfor nævnte åbningstid. Fru Højstrup

havde dårligt læst dette, før hun greb telefonen og ringede til Torvekonditoriet og bestilte 2 lagkager (Vi var kun 10-12 personer til tjeneste i huset), og meddelte så, at det var os toldelever, der var ansvarlige for, at lagkagerne var hentet til eftermiddagskaffetid.

De sidste par måneder i oplæring i ekspeditionstjeneste, skulle Hans Jørgen og jeg hver en måned i toldopsynet, hvor vi var med at fortolde varer – de fleste oplagt på pakhuset, der lå bagest i toldkammerbygningen.

Den ene morgen, hvor jeg mødte lidt før 8 som sædvanligt, var der stor opstandelse. Aftenen før var der anløbet en ”smuglerfarlig” speedbåd til Nakskov. Besætningen var her blevet overrumplet af 2 toldbetjente på patrulje. Båden forsøgte at stikke af igen, men den ene af toldbetjentene nåede at springe om bord, mens den anden stod tilbage på kajen.

Den ombordværende toldbetjent blev låst inde i et lukaf, hvorfra han kunne høre en del af diskussionen om, hvad man dog nu skulle stille op med ham og lasten. Han kunne høre, at man blev enige om at brække cigaretkartonerne og smide dem over bord, samt at samle alle flaskerne i net og sænke dem ved en fender.

I mellemtiden var der naturligvis iværksat en større eftersøgning, og da smuglerbåden tidligt om morgenen lagde til kaj i Karrebæksminde, stod politiet på kajen og anholdt besætningen og befriede den stakkels kollega.

På det tidspunkt havde man stadig en toldopsynsmand i Karrebæksminde. Det var, efter min mening, en noget ældre mand ved navn Rask (K.I. Rask Larsen). Han ringede ved 9-tiden til toldopsynet, men da toldforvalteren allerede var mødt

op for at følge sagen, fik han Rask i røret. Rask meddelte, at der var begyndt at drive cigaretpakker i land på stranden NV for Karrebæksminde.

Toldforvalteren besluttede straks at sende toldbetjentformand E.L. Bergstrøm (kaldet ”Stukas”) ud for at samle dem ind som bevismateriale. Dinesen mente, at det ville være en god ide at sende eleven med, da det sikkert ville være en god oplevelse for ham. Toldforvalteren var ikke meget for det, men gav dog efter.

Bergstrøm og jeg samlede Rask op i Karrebæksminde og kørte ud til parkeringspladsen ved stranden. Ganske rigtigt drev der cigaretpakker i land og inden frokost havde vi samlet 3 sække fulde. Da vi stod og kiggede ud over vandet, kunne vi se noget yderst i det ene bundgarn. Gad vide om det kunne være en fender?

Vi kørte ind på Rasks kontor og Bergstrøm ringede hjem. I dagens anledning var toldforvalteren ikke gået til frokost, så det var til ham, at der blev aflagt telefonisk rapport. Endvidere kunne Bergstrøm ikke undlade at komme med en lille anmodning: ”Må vi leje lods båden og gå ud for at se, hvad der er i bundgarnet?” Mærkværdigvis blev tilladelse givet (Toldforvalteren havde nok glemt, at eleven var med).

Altså til søs: Bådføreren, Rask, Bergstrøm og lille toldelev Rasmussen. Hvad var det så, der sad i bundgarnet – En sildekasse. Da vi nu var derude, mente skibsføreren, at vi lige skulle slå et slag ud fra kysten. Han tog bestik af vindretning og strømretning, hvorefter han valgte en kurs næsten ret ud fra kysten. Han og Rask var i læ i styrehuset, mens Bergstrøm og jeg tog opstilling på hver side af styrehuset. Efter ca. 10 min råbte vi i kor ”er der sæler her?” Det var ingen

sæl, men en blå fender, som vi fiskede op med bådshagen.

Der fulgte et tov med, og der var modstand, da vi trak det ind. Op dukkede et stort net med 25 spiritusflasker. Da vi havde fået dem ombord fortsatte tovet, men det blev noget tungere at trække ind. Efter mange tunge træk dukkede omridset af en stor vadsæk op. På grund af søgangen lykkedes det os ved fælles hjælp at få den halvvejs op over rælingen, men det sidste nyk var umuligt. Bergstrøm fattede bådshagen og forsøgte at finde en flaskebund i bunden af vadsækken. Da han mente at være på ret spor, stak han spidsen gennem sækken (vi så alle i ånden, at flaskerne fossede ud af sækken og sank til bunds), men han havde ramt rigtigt og kunne nu hjælpe med at vippe sækken op, så vi kunne få den indenbords. Der var godt 80 flasker i vadsækken.

Vi vendte tilbage til Karrebæksminde i højt humør. Folk stimlede sammen på kajen og gratulerede, mens et par fiskere mumlede noget om sådan nogle landkrabber, for nu havde de krydset rundt i bugten hele formiddagen uden at finde fenderen. Telefonisk rapport til toldforvalteren, der ville vente med at gratulere, til han så varerne i pakhuset.

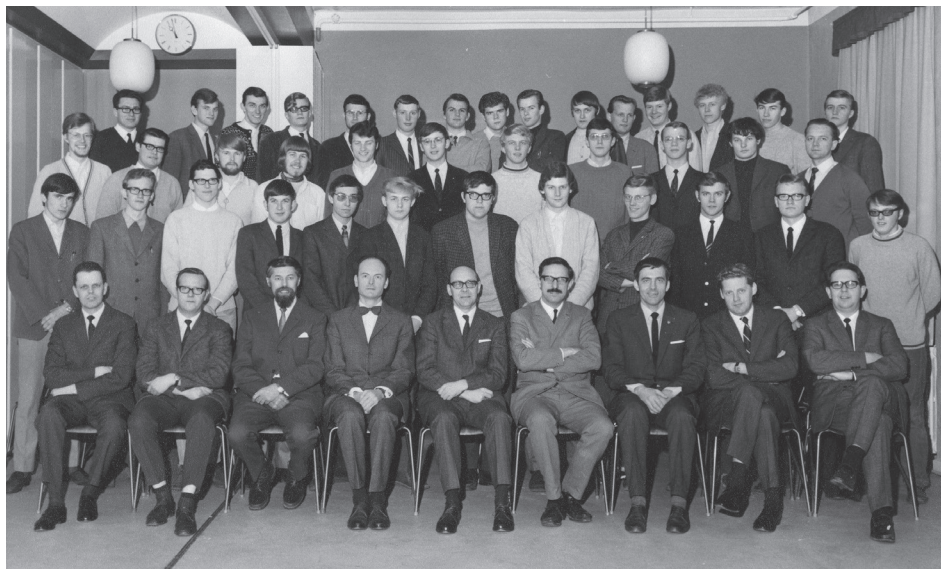
Selv om det var efter lukketid, da vi vendte tilbage til toldkamret, var der vist ikke en eneste, der var gået hjem. Det hele blev stillet op på rampen ved pakhuset, og så blev vi, Bergstrøm og jeg, fotograferet med det hele. På grund af politisagen (kidnapningen af kollegaen fra Nakskov) ønskede toldforvalteren rapporten skrevet med det samme – MEN det var nok ikke godt, hvis toldeleven blev nævnt.

Jeg kom altså ikke i denne omgang med på en toldrapport, men næste dag var der

et billede med navns nævnelse på forsiden af BT.

Det sidste halve år, Hans Jørgen og jeg var ved Næstved Distriktstoldkammer, skulle vi tilbringe i momscontrollen, der jo var ret ny. Meget af personalet var på udstationering fra forskellige steder i landet. Vi skiftedes til at køre med en de ældre kolleger i en uge og være på kontoret i en uge. En torsdag morgen meddelte TK Hoff (Poul Sehested Hoff), at jeg kunne finde eftersynsskemaer frem til næste uge, hvor jeg skulle køre med ham. ”Vi vil kigge lidt på Bogø” sagde han. Pligtskyldigt fandt jeg 16 eftersynsskemaer frem under postadresse ”Bogø”. (4 skemaer pr dag i 4 dage – det var jo på det tidspunkt ”vejledende eftersyn”). Det gik fint i Hoffs folkevognsboble de første 3 dage, men torsdag formiddag ved halvtiden stod vi pludselig ved Bogøs nordvestlige strandbred og kiggede over på Farø, der dengang ikke var brofast. Et venligt medlem af lokalbefolkningen fortalte os, at vi skulle ringe over til en af de 2 gårde på øen, så ville de hente os.

Vi lånte telefonen i den lokale brugsforening og ringede til telefonnummeret oplyst i registreringsanmeldelsen. Man oplyste, at der den dag var for lavvandet til at sejle, men ville afhente os på stranden om ca. 20 minutter. Her blev vi så afhentet af en ombygget Farmall traktor med stort førerhus. Da vi kom over til gården var der kaffe og hjemmebag, hvorefter vi kontrollerede det grønne regnskabshæfte for landbrug (by-virksomhedernes var orange). ”I skal vel også besøge naboen, når I nu er kommet herover?” Vi havde godt nok ikke eftersynsskemaet på den anden gård med, men mente dog, at vi hellere måtte tage den med i købet. ”Når I så er færdige, tager I naboen med

TA teorikursus II 1970. Forfatteren ses yderst tv i bagerste række. De øvrige i bagerste række er fra venstre mod højre Arne Hansen, H.T. Jensen, A.B. Pedersen, K.E.R. Larsen, B.E. Christensen, J.K. Hansen, H. Luxhøj. Erik Bank, J.E. Jensen, A. Jensen, H. Jensen, J.J. Midtgaard, J. Frandsen og G.I. Karsbæk. 3. række fra venstre: T.A. Daugaard, B.A. Andersen, M. Pedersen, I.B. Nielsen, H.-J. Kristensen, T.A. Hoff, H.P. Christensen, M.H.T. Andreasen, A.K. Hansen, F.L. Pedersen, A.K. Høgh. 2. række fra venstre: K. Sørensen, C.P. Andersen, C.P. Andersen, F.P. Andersen, E.B. Jørgensen, I.C. Skytte, J. Villadsen, R. B. Andersen, Finn Olesen, E. Cordes, P.A. Sørensen, H.F. Carstensen, O.T. Kristiansen. 1. række fra venstre: OTA J.C. Christiansen, OTA Bjarne Jensen, VTI Kaj Nielsen, VTI Frede Bak, TI Karl Sørensen, TI A.G. Niergaard, TK Egon Bjernå, TK P.M. Mikkelsen, TK S.A. Andersen.

herover til frokost". Hoff protesterede spagt med, at vi ikke måtte modtage frokost - det kunne lige gå med kaffe og brød. "Ja, så ved jeg da ikke, hvordan I vil komme hjem, for man kommer ikke til Farø uden at få frokost". Altså måtte vi bøje os og spise en hyggelig frokost med de to ret isolerede gårdejerfamilier.

Om fredagen måtte jeg så fremfinde skemaet på den anden gård på Farø, og samtidig få lusket de 3 skemaer tilbage, som vi ikke havde nået. Denne oplevelse står klart for mig, hver gang jeg passerer Farø-broerne - endnu en lille ø har mistet sit image.

Toldskolen og København 1969-1970

Fra marts 1969 og frem til jul stod den på "forberedende elevkursus" på Toldskolen i København. Vi havde timer fra 9-12 hver dag, med hovedvægten lagt på at bestå den statskontrollerede prøve i bogføring. Fra 13-16 var vi så ude i praktisk tjeneste med 14 dage på hvert tjenestested. Den praktiske tjeneste gik mest ud på at få lov til at lave sine lektier, hvis det var muligt. Vi var 36 elever fordelt på 2 klasser. Bogføringskurset blev afholdt af 2 statsautoriserede revisorer, mens de

øvrige fag blev varetaget af lidt ældre kolleger fra direktoratet.

Ved eksamen i bogføring kort før jul, var der to af kammeraterne, der ikke bestod. De fik så lov til at fortsætte, mod selv at få bestået eksamen på et senere tidspunkt.

Efter jul startede så det egentlige elevkursus, der samtidig blev omdøbt til Teori II. Det var fra kl. 8-15 hver dag – og masser af lektier. Det var fag som engelsk, tysk, varekundskab, 3 forskellige fag i toldbehandling, kemi, moms, punktafgifter, offentlig ret og civilret. Her fandt man virkelig ud af, hvad det vil sige at gå i skole. Der var ikke megen tid til tant og fjas, og en mulig fremtidig fodboldkarriere måtte lægges på hylden. Juni måned oprandt med meget varmt vejr – og eksamen.

Op 17 gange på 16 dage, da en del af fagene både skulle eksamineres skriftligt og mundtligt.

Vi startede på en torsdag, men da jeg derefter var hjemme i Lundby i weekenden, kunne jeg da godt slappe af ved at hjælpe det lokale serie 3 hold fra Svend Gønge i lørdagens hjemmekamp. Selvfølgelig med det resultat, at jeg brækkede det ene ben.

Mødte altså op til skriftlig eksamen om mandagen med gipsben, krykke under den ene arm og en campingtaburet i den anden hånd (til at lægge gipsbenet op på). Heldigvis var der gode kammerater med bil, der sørgede for min transport under eksamen, så jeg efter afslutningen kunne fejre det i Tivoli sammen med hele flokken.

Herefter var jeg sygemeldt i 3 uger, inden jeg meldte mig til tjeneste på Centralpostgården, hvor jeg kom i fortoldningsafdelingen under VTI Petersen

(”Hundested-Petersen”, der hurtigt blev forkortet til ”Hunde-Peter”).

Det eneste jeg husker fra de par måneder, jeg var der, var en episode, hvor jeg ønskede at sende en fortoldning fra Japan til varekontrol, idet det var angivet som toldfri maskindele, men jeg mente det var legetøj til en rimelig høj toldsats. VTI Petersen mente ikke en varekontrol var relevant, men jeg insisterede, og ergo blev den sendt til varekontrol. Jeg tror herefter, at Petersen tilbageholdt resultatet fra varekontrollen, for han kom først med det, da vi var på vej ud af døren til fyraften. Jeg havde haft ret i min antagelse, så der skulle skrives toldrapport og da jeg jo havde compensationstjeneste kunne jeg meget vel blive og skrive den, så den kunne ligge klar på hans skrivebord næste morgen.

Så kunne jeg måske lære det, men det var dejligt at have ret, når man nu havde insisteret på at få sagen kontrolleret. Jeg fik senere udbetalt det formidable beløb på 50 kr. i rapportpenge, men derom senere, for det var ikke den bedste forretning, jeg har gjort.

Soldat i Farum, Søgaard og Høvelte

Under elevtiden havde jeg været på session og var blevet taget til forsyningstropperne. Jeg var ikke den eneste fra kursusholdet, for vi var seks kammerater, der den 1. oktober 1970 mødte på Farum kaserne for at starte på Sjællandske Trænregiments Rekrutskole. Rekruttiden var vel som rekruttider er, men man får i hvert fald mange nye kammerater. Jeg blev udtaget til sergentskolen og fik så motorcykel- og lastbilkørekort i rekrutperioden.

Seks glade sergentelever i Søgaardlejren 1972. Forfatteren ses yderst til venstre.

En meget god ting ved rekrutperioden var den fysiske træning, så jeg fik genoptrænet det brækkede ben fuldt ud i "arbejdstiden". Jeg blev også anfører for rekrutskolens fodboldhold, men vi vandt ikke regimentsmesterskabet.

Den 3. januar 1971 mødte jeg så op på sergentskolen i Søgaardlejren 14 km nord for Kruså. Det blev en dejlig tid. Naturligvis kunne det godt være fysisk og psykisk udmattende, men kammeratskabet her overgik alt, hvad jeg tidligere havde oplevet.

Nu skal det ikke gå op i soldaterhistorier, men en enkelt pind var der dog over til min tjeneste i toldvæsenet. Det var jo de glade "spritbådsdage", så vi skulle dagligt gerne nå båden i Kollund kl. 17.40, da det var den sidste afgang med retur-

forbindelse. Som ansat i toldvæsenet fik jeg udbetalt ¼ løn og havde, som en af de få sergentelever derfor råd til at holde bil. Det havde så den fordel, at jeg var fritaget for selv at køre bilen, så det var altid en af de andre, der måtte drikke sodavand på båden.

En dag fik jeg besked på, at der var brev til mig på kommandokontoret. Det var fra Direktoratet for Toldvæsenet og indeholdt en lønseddel på ikke mindre end 50 kr. i rapportpenge (legetøjet fra Japan). Dette pralede jeg naturligvis med på "spritteren", hvilket betød, at det kostede mig ca. 300 kr. inden vi var i land igen, men sjovt var det.

Efter veloverstået eksamen gik det retur til rekrutskolen i Farum, hvor jeg som delingsfører var med til at udpege

”Silkeborg” til sergentskolen. ”Silkeborg” var rekrutnavnet for Bent Isager-Nielsen, der senere blev en kendt mand i politiet, bl.a. som chef for Rejseholdets drabssektion og forfatter til bogen ”Man jager et bæst – og fanger et menneske”.

De sidste 9 måneder blev aftjent som delingsfører i stabssektionen på Høvelte kasserne, og gav en masse gode oplevelser og menneskekendskab – en tid jeg nødtigt ville have undværet.

Jernbanens Toldkammer og Centralpostgården

Efter hjemsendelse og en uges ferie meldte jeg mig til tjeneste på DT 6 (Jernbanens Toldkammer) i Vasbygade. Her var opgaven granskning af importangivelser. Det eneste jeg egentlig husker fra de godt 1½ måned jeg var her, var den meget klare adskillelse, man opretholdt mellem personalegrupperne. Bl.a. spiste ”guldsnorene” (toldassistenterne) frokost ved et bord, ”sølvsnorene” (toldbetjentene) ved et andet og kontorassistenterne ved resten.

At det skulle efterleves 100 % fandt jeg ud af en dag, hvor jeg kom sent op til frokost. Der var ikke flere pladser ved ”guldsnorenes” bord, så jeg satte mig meget naturlig ved ”sølvsnorenes” bord, hvor der kun sad en enkelt – og vi snakkede hyggeligt under indtagelse af den medbragte mad. Hyggen forsvandt dog som dug for solen, da jeg kom ned på kontoret og af Flemming Nyeland blev gjort opmærksom på, at adskillelsen mellem personalegrupperne skulle tages bogstaveligt.

Jeg overtrådte dog denne påtale flere gange, så det var helt ventet, at nogen havde trukket i trådene, så jeg pr 1. sep-

tember 1972 blev sat til tjeneste på DT 7 (Centralpostgården) og derfor efter et par måneder var involveret i flytningen til Flasketorvet, hvor jeg til julefrokosten begyndte at kæreste med min senere kone Karin.

Ved ankomsten til de gamle lokaler på Centralpostgården var ”alt ved det gamle” og det var stadig ”Hunde-Peter”, der var sektionsleder. Toldkontrollør Rolf Toft mente, at nu skulle jeg jo så være der i mindst 3 år, hvortil jeg svarede, at det skulle jeg i hvert fald ikke – max 1 år.

En af de første dage i 1973 indsendte jeg en ansøgning til Direktoratet for Toldvæsenet om forflyttelse til provinsen, helst Sjælland eller sydlige Jylland. Efter en uge modtog jeg et brev, hvori der stod, at ansøgningen var lagt i bunken med forflyttelsesansøgninger indtil videre, hvorefter jeg faktisk lagde den i glemmekassen.

Den første april samme år købte jeg en ejerlejlighed i Vallensbæk og flyttede sammen med Karin, der stadig arbejdede som kontorlærling på DT 4. Først i juni måned blev jeg ringet op af Kurt Petersen fra Personalekontoret (Kurt og jeg spillede fodbold sammen i TIF). Han oplyste, at der var en plads ledig i Padborg fra 1. september, idet Arne Lampe, der ellers havde fået denne forflyttelse, havde fået ændret sin forflyttelse til Horsens.

Jeg fik en formidabel betænkningstid på 10 minutter. Altså ind på et af de andre kontorer og spørge Karin, om hun ville med til Padborg (jeg tror ikke jeg havde fortalt hende om min forflyttelsesansøgning). Hendes svar var i første omgang et spørgsmål: ”I weekenden?” Jeg fik kort forklaret hende sammenhængen, og hun var åbenbart indstillet på at ændre sit liv totalt, så det blev et ja.

Jeg ringede så tilbage til Kurt og forklarede ham sammenhængen. Da jeg jo stod for at skulle på Teori III (assistentkursus) i 1974, anbefalede han, at jeg tog til Padborg den 1. september, og derfra gennem distriktstoldchefen ansøgte om at komme på første halvdel fra januar måned, og så kunne Karin søge forflyttelse til Padborg, når hun var udlært sommeren 1974.

Jeg modtog forflyttelsen skriftligt et par dage senere, og da jeg kontaktede Padborg, meddelte man derfra, at der var en lejebolig klar til den formidable månedlige leje på 215 kr.

Padborg Distriktstoldkammer

Den 1. september 1973 mødte jeg så op hos Distriktstoldchef Børge Skryd-

strup i Padborg. Han viste mig rundt i de forskellige afdelinger og forklarede mig sammenhængen ved det specielle grænsetoldsted. Jeg blev sat til fortoldningstjeneste i toldafdelingen hos TI K.E. Nielsen. Her arbejdede jeg sammen med Christian Jørgensen (Kette), Svend Erik Hansen (Svenne) og Henning Nederby (downtown/niederstadt). Alle dejlige kolleger, der fik mig sat meget ind i det specielle sønderjyske liv.

Et par dage efter var jeg efter aftale til møde med Skrydstrup, der helt forstod mine "familiære problemer", så han ville forelægge mit ønske om deltagelse i forårsholdet for Direktoratet. Dette blev dog afvist allerede samme dag, idet man fra Direktoratet oplyste, at jeg manglede momsuddannelse inden kursus, hvorfor jeg skulle udstationeres til Sønderborg

Padborg Distriktstoldkammer o. 1970. Foto: Told- og Skattemuseet.

Distriktstoldkammer fra februar til og med juni 1974. (Der var ingen moms-kontrol fra Padborg DT).

Skrydstrup havde dog samtidigt lavet en anden aftale med personalekontoret, idet han havde udvirket, at Karin kunne forflyttes til Padborg pr 1. december 1973, selv om hun kun var kontorelev, og så ville der i starten af 1974 blive et lille hus i Jernbanegade ledigt som lejebo-lig til den formidable pris af 225 kr. om måneden. 90 m² med fuld kælder. Dette hus kunne han love os, hvis vi sagde ja til den skitserede løsning.

Vi tog naturligvis imod tilbuddet, og skrivestuen udarbejdede Karins forflyt-telsesansøgning, som jeg næste weekend havde med hjem til Vallensbæk til under-skrift. Om mandagen afleverede jeg den underskrevne forflyttelsesansøgning til Skrydstrup, der påtegnede og indsendte den til Direktoratet for Toldvæsenet samme dag. Allerede om fredagen mod-tog Karin sin forflyttelse til Padborg pr 1. december 1973.

Der var altså 3 måneder, hvor jeg hver weekend pendlede til Vallensbæk. Hjem fredag eftermiddag og retur til Padborg søndag aften, men efter en måned indtraf den første energikrise, så der blev kørsels-forbud om søndagen og en fast hastig-hedsbegrænsning på 80 km/h. Så var det altså pludselig op kl. 4 om mandagen for at "snegle" sig af sted til Padborg, hvor jeg så, med K.E. Nielsens billigelse mødte mellem 08.30 og 09.00.

Den 1. december kom så Bakkedragets Flytteforretning, Roskilde, med al vort flyttegods fra Vallensbæk. Vi blev mid-lertidig indkvarteret i den 6 værelses her-skabslejlighed i Møllegården, Kruså. Kun det nødvendige blev pakket ud. Lejligheden var dyr at varme op, så da der blev

en lejlighed ledig i Toldgården, Padborg, flyttede vi dertil 1. februar 1974, samtidig med at jeg påbegyndte min udstatione-ring/momsoplæring i Sønderborg.

I Sønderborg kom jeg i VTI H.E. Skot-tes sektion, bl.a. sammen med Niels Aamann, Arne Thiesen, Alex Dahnke og Johannes Möhl. Det var en dejlig tid, hvor jeg hurtigt fik lov til at tage alene på udgående kontrol, men havde god opbakning og hjælp fra sektionen, når der opstod spørgsmål.

Endelig 1. juni var O. Kjær Larsen fra-flyttet huset i Jernbanegade, og hånd-værkerne havde istandsat det. Skønt for første gang at flytte i hus, hvor der ikke var andre beboere at tage hensyn til i hverdagen.

Den 1. august skulle jeg så på assistent-kursus i København (4½ måned). Hver søndag kørte Karin mig til Sønderborg, hvorfra jeg kørte med Emil Cordes til København. Jeg boede hos min svigerfar i Hundige under hele kursusforløbet.

Det var hårdt at komme på skolebæn-ken igen, men det blev der absolut ikke taget hensyn til fra direktoratets side – især huskes Parvings nærmest vanvittige indgreb i eksaminationen i organisation (han var dog ellers blot sensor).

Nå – vi bestod jo alle sammen, og efter en vellykket afslutningsfest vendte vi til-bage til vore respektive tjenestesteder lige før jul. Under kurset fik vi konstateret, at Karin var gravid, så det blev jo en lidt speciel jul i det sønderjyske, hvor man var klar over, at næste år var der en mere i familien.

Jeg blev efter assistentkurset placeret i administrationsafdelingen under TI E.E. Nielsen ("kaninen" – han var vegetar), og fik sammen med TK B.E. Noer Sørensen og OTA Chr. Caspersen ansvaret for

bygningerne. Der var godt 80 tjeneste- og lejeboliger, så de udgjorde sammen med alle tjenestestederne og vagthytterne rigeligt arbejde for 3 mand. Alene det årlige boligeftersyn varede jo flere måneder at komme igennem.

Vi havde også ansvaret for de 16 tjenestebiler, hvoraf 2 var fast stationeret ved Sød Grænsetoldsted. Det betød, at vi altid kørte i en helt ny Volvo, idet alle nye biler kom til os, hvor den "gamle", der aldrig havde kørt over 5 000 km, så blev overført til patruljen.

På grund af arbejdspresset fik vi tilføjet TK Knud Donkirk ("Klitbonden") til sektionen.

En dag Knud og jeg sad alene på kontoret, kom vi til at drøfte, hvorfor vi ikke havde et "nationalskilt" på grænsen, når nu tyskerne havde deres ørn (kaldet den "døde krage"). Vi arbejdede med tanken og ud fra det danske ambassadeskilt, lavede vi et udkast til et grænseskilt med rigsløverne og teksten "Kongeriget Danmark". Tanken blev godkendt af Skrydstrup og E.E. Nielsen, hvorefter vi satte en produktion i gang.

Det var nogle utroligt flotte skilte, og de blev sat op ved alle grænseovergangene (ved kontrolbygningerne). Vi havde ikke lige taget højde for det specielle grænseforløb i Rudbøl. TVM Clausen ringede og fortalte, at beboerne på vestsiden af vejen følte sig udenfor, idet de jo boede sydligere end kontrolbygningen, hvor skiltet stod.

Jeg tog ud og talte med beboerne og fru Jensen, der boede i det sidste hus på vejen, hvor grænsen fra midt i vejen drejer 90 grader mod vest og følger hendes sydlige skel, og hun så meget gerne, at vi satte skiltet i hjørnet af hendes have. Skiltet kom dog så til at stå i venstre side af

vejen, når man kom til Danmark fra syd, men hellere det end lukke nogen ude fra rigsfællesskabet.

Vi fik tinglyst en erklæring på fru Jensens ejendom og flyttede skiltet. Skrydstrup og jeg tog ud for at besigtige det sammen med Jyske/Vestkysten (det lokale dagblad), der skrev en fin lille artikel om sagen og forevigede fru Jensen, Skrydstrup og undertegnede ved skiltet.

Dejlig slutning på denne sag – men nej. Få dage efter sad jeg alene på kontoret, da telefonen ringede og "Statens heraldiske konsulent" meldte sig i den anden ende. (Jeg vidste slet ikke, at der fandtes sådan en). Han spurgte pænt, om jeg kendte noget til de nys opsatte grænseskilte, hvortil jeg svarede, at det gjorde jeg og spurgte samtidig, om ikke han syntes de var flotte. Så brød helvede løs.

"Om ikke jeg vidste, at sådanne ting skulle godkendes af ham", "falskneri af ambassadeskilte" og "utilstedelighed af selvtægt" var nogen af de udtryk han efter min hukommelse anvendte.

Efter ca. 10 minutter var han dog til at tale med i normalt stemmeleje. Han spurgte så, om vi havde fået fremstillet flere skilte end de opsatte. Hvad skulle man nu svare til det? Nå man måtte vel hellere være ærlig og sige, at vi havde en halv snes stykker i reserve. Han anmodede så om at få et tilsendt og fortalte uopfordret, at han ville give det til Pentagon i USA, hvor der faktisk hang et grænseskilt fra de fleste NATO-lande, men ikke noget fra Danmark. Jeg kunne så ikke lade være med at bemærke, at så kunne skiltet jo ikke være helt tosset. Det fik ham igen til kortvarigt at ramme det røde felt, men samtalen sluttede da med, at jeg lovede at sende ham et eksemplar. Dejlig historie, som jeg jo i tankerne genopfrisker hver

gang, jeg passerer grænsen i nordlig retning.

Mens jeg var tjenestegørende i administrationsafdelingen var et af de helt store arbejdsfelter planlægning af det fælles dansk-tyske toldbehandlingsområde. Dette betød, at mange af kollegernes tid gik med dette, så jeg fik næsten lov til alene at foretage alle boligeftersyn med diverse håndværkere, indhente tilbud og udarbejde boligbudgettet for 1976. Faget budget på Teori III hang os langt ud af halsen, men i virkeligheden var det en meget spændende og afvekslende arbejdsopgave.

I forbindelse med udflytningen til de nye bygninger i det fælles toldområde, blev jeg overflyttet til fortoldningsafdelingen, hvor jeg for første gang fik lejlighed til at hilse på dronning Margrethe, der indviede området sammen med den tyske forbundspræsident Walter Scheel.

En meget speciel oplevelse kom en dejlig forårsdag året efter indvielsen. Tyskerne havde af politimesteren i Gråsten fået tilladelse til at flage med det tyske flag ved deres bygning. I forbindelse med de forskellige forhandlinger på chefniveau havde tyskerne bedt om en flagliste fra dansk side og samtidig gjort opmærksom på, at de ikke ville sætte flaget før Dannebrog var hejst og de ville stryge flaget inden vi strøg vort. Man enedes om at flage dagligt, så det var kun en formssag at få lavet en flagliste.

E.E. Nielsen bad mig lave en liste indeholdende vore specielle flagdage. Denne afleverede jeg til en tysk kollega, der samtidig gav mig en, så vi kunne udarbejde en liste over de flagdage, der ikke var ens for de to lande. Det var jo så nemt som at klø sig selv i nakken.

Jeg mødte altid rimelig tidligt og vor

postmand Hans Jørgen Larsen (Tango-Larsen), der normalt stod for flaghejsningen, stak hovedet ind og spurgte "hvad med flaget i dag?". Jeg lignede et stort spørgsmålstegn. "Det er jo den 9. april, så jeg skal vel sætte det på halv stang". Jeg svarede, at naturligvis skulle han det. "Men hvad gør tyskerne?" spurgte han så. Av for den – det havde jeg vist glemt at skrive noget om i den liste jeg havde lavet til dem, så jeg fik ikke svaret før Hans Jørgen var ude af døren. Mit kontor havde vindue lige ud til pladsen mellem de to toldbygninger og her stod begge flagstænger lige foran næsen af mig.

Samtidig med at Hans Jørgen begyndte at gøre flaget fast kom der to tyske kolleger (altid to) ud og begyndte at fastgøre deres flag efter at have hilst hen til Hans Jørgen, der stod og lod som om han ikke rigtigt havde fået bundet knuderne ordentligt. Da han var sikker på, at tyskerne var klar, hejste han flaget på hel stang som det jo skal, men så lod han det nok hvile lidt længe på toppen inden han lynhurtigt halede det 2 flagbredder ned, bandt linen og skyndte sig ind.

Da tyskerne havde hejst deres flag og fastgjort linen, vendte de sig mod vores stang, og så gik alt i sort derovre. Lidt efter begyndte de at diskutere og så blev der åbnet et vindue på 1. salen i den tyske bygning – en kommando brølet ud – og det tyske flag halet ned og båret ind. Hans Jørgen syntes, det var utrolig skægt, men jeg turde ikke rigtigt more mig, for jeg forventede et efterspil og det kom straks da E.E. Nielsen var mødt. Jeg blev kaldt op på hans kontor og jeg tror det er den eneste gang, jeg har fået smidt ordet nonkombattant i hovedet. Bagefter grinede vi meget af det.

I 1975 fik vi en datter, Tina, og i 1976

købte vi den eneste ubebyggede grund i Padborg for 50.000 kr. Grunden var byggemoden, og der var hæk/plankeværk på de 3 sider. Nabogrundene var alle bebygget for mere end 5 år siden. Vi fik kollegaen Gunnar Jacobsen (uddannet teknisk tegner) til at tegne huset ud fra de ideer, vi havde omkring vort drømmehus. Det blev rigtig lækkert og vort eget arbejde udgjorde ca. ¼ af byggeriet.

Jeg holdt meget af grænseområdet, men da det i sommeren 1978 begyndte at forlyde, at Padborg skulle nedlægges og personalet flyttes til Sønderborg eller Haderslev, besluttede jeg at undersøge mulighederne for at vende tilbage til Sjælland, hvor al vor familie var bosiddende.

En aften i september 1978, hvor jeg havde diættjenesten (fortoldning af højt beskattede varer uden for ekspeditionstid) kom distriktstoldchef Skrydstrup ned og snakkede, inden han gik hjem. Jeg

vendte problemet med ham. Da vi tilsyneladende var lidt overtallige, mente han ikke det ville være umuligt, at han kunne hjælpe med en forflyttelse til Sjælland omkring 1. april 1979. Vi aftalte, at jeg kom op på hans kontor næste formiddag.

Kl. 9 dagen efter fik vi den triste besked, at Skrydstrup var død i sin seng i løbet af natten – dobbelt øv. Han var en utrolig dejlig chef – og hvad nu med forflyttelsen? Vi besluttede at se tiden an til der blev udnævnt en ny chef.

Først i januar måned fik vi Martin Frimand til chef og en af de første dage efter hans tiltrædelse fik jeg en samtale med ham. Han ville gerne, hvis jeg ville blive der et halvt år mere, så han kom helt ind i sagerne, men så skulle han nok få gennemført en forflyttelse pr 1. oktober 1979 til os begge. Vi afleverede hver en ansøgning til ham dagen efter. Prioritet således: 1. Næstved 2. Kalundborg 3.

Køge Distriktstoldkammer o. 1980. Foto: Told- og Skattemuseet.

Køge, velvidende, at det kun var Køge, der ikke var overtallig.

Allerede 2 dage efter var der skriftlig forflyttelse til os begge til Køge pr 1. oktober 1979. Dagen efter kom kontor-assistent Jette Vogt, gift med den tyske grænsebetjent Theodor Vogt, og bosiddende i Flensborg, ind på mit kontor og spurgte om de kunne købe vores hus. De havde forhåndstilsagn fra det lokale indenrigsministerium i Kiel om, at Theo måtte bo i Danmark, mod at han skulle kunne møde på Oksevejens overgangssted indenfor 20 minutter samt at hans uniform og tjenestevåben skulle blive på tjenestestedet.

Vi havde samme bankrådgiver i Syd-bank, så vi aftalte, at han simpelthen fastsatte prisen og så ville vi handle uden anden mellemmand. Som sagt så gjort. Vi skrev slutseddel med overtagelse til 1. oktober 1979 – og det så tidligt, så vi vidste hvad vi havde at gøre med, da vi tog på forlænget påskeferie for at starte husjagten i Køgeområdet, hvor vi fandt en grund i Ejby og fik opført et typehus til indflytning 1. oktober.

Resten af tiden i Padborg gik så med afskedsparties mv. Nogen siger, at det er svært at komme ind på livet af sønderjyderne. Det oplevede vi aldrig, men derimod fuld accept fra første dag. Det var med vemod, at vi forlod vores dejlige hus og gode venner, som vi dog stadig har en del tilbage af dernede.

Køge Distriktstoldkammer

Vi blev vel modtaget i Køge, hvor jeg kom i virksomhedskontrolafdelingen hos VTI Aage Jarltoft. Sektionens hovedopgave lå på byggevirksomheder, så jeg fik hurtigt lært noget om byggeri på egen grund, idet

det var lige under det store byggeboom. Det var et dejligt afvekslende arbejde i en sektion, hvor der var et godt sammenhold og en sektionsleder, der fik lært en at skrive en rapport, så man roligt kunne gå i retten med sagen, hvis virksomheden ikke accepterede udfaldet, hvilket de dog gjorde i 9 ud af 10 tilfælde – måske bl.a. fordi Aage Jarltoft tog ud og afleverede og gennemgik rapporten med virksomheden, når vi var færdige med sagen.

”Kirkemalerne”

En af de første mere spændende sager, som jeg havde gang i, var den sag vi kaldte ”kirkemalerne”. Sagen opstod efter en henvendelse fra Solrød kommune, hvor man var kommet under vejr med, at en derboende invalidepensionist sammen med 2 andre skulle have foretaget reparation/kalkning af en eller flere kirker på Mors.

Sammen med kollega Ove Kure Holm valgte vi den fremgangsmåde, at vi fremdrog et landkort og derefter kontaktede alle de kirker, vi kunne finde på Mors – der er faktisk temmelig mange. Vi brugte det meste af en uges tid på telefonerne mv, men havde så også fundet 10 kirker, hvor sjakket havde arbejde. Det drejede sig mest om udvendig kalkning af kirke og/eller præstegårde.

Vi fik også oplyst, hvordan man var kommet i kontakt med sjakket, og det viste sig at være ved mund til øre-metoden.

Den ene menighedsrådsformand kunne oplyse, at han havde kontakten fra Bregninge Kirke på Ærø. Og ved kontakt hertil fik vi yderligere 3 kirker på Ærø og oplysning om, at de havde kontakten fra Vantore Kirke på Lolland.

Da vi havde været denne tur igennem, sad vi med i alt 25 fakturaer, hvor sjaket havde udført arbejde på de forskellige kirker. Alle regninger var med specificeret moms, selv om ingen af dem var moms-registreret.

Ud fra dette materiale anmodede vi politiet om hjælp til indhentning af retskendelse og hjælp med ransagning. Her fandt vi lidt flere papirer, så vi i alt kom op på 49 fakturaer, bl.a. 5 på Bornholm, 2 på Fyn og 2 på Stevns. Sagen blev afgjort ved Retten i Køge med en hæftestraf til alle 3 personer på 60 dage.

Ketsjere og brugte biler

I starten af firserne blev der for første gang sat fokus på den såkaldte undergrundsøkonomi. Her kørte jeg i mere end et år sammen med Verner Nielsen, der senere blev VTI i Snorresgade. En af de lidt sjovere sager vi havde, var på Morten Frosts ketsjeropstrenger. Vi havde fået et praj fra badmintonforbundet og tog derfor ud til hans adresse en morgen kl. 8. Han lukkede op iført morgenkåbe, men var ikke umiddelbart indstillet på at invitere os indenfor. Verner fik ham dog til at træde et par skridt tilbage, hvilket var nok til at jeg kunne smutte ned af trappen til kælderen, og her var alt hvad vi skulle bruge. Ketsjere, materiel, maskiner og en del bilag.

Ud fra dette lavede vi en rapport, som han indbragte for Retten i Roskilde, hvor han blev idømt 14 dages hæfte. Retsmødet blev udsat flere gange, fordi han var med Morten Frost ude til turneringer rundt om i verden. Da dommen forelå, ankede han den til Østre Landsret, hvor jeg mødte op til det berammede møde sammen med 3 dommere, 3 domsmænd,

forsvarer og anklager, men ketsjerman- den mødte ikke op og Landsretten afviste derfor sagen.

Undergrundsaktionen bragte mig også for første gang i kontakt med Rigspoliti- tichefens rejseafdeling ("Rejseholdet"). Vi havde fået kig på en brugtbilforhand- ler, der udelukkende handlede med amerikanerbiler og havde et meget lavt momstilsvær. Efter nogle forundersøgelser anmodede vi Roskilde Politi om bistand til ransagningskendelse mv. Da de var lidt i ressourcenød havde de anmodet om bistand fra rejseholdet og vi foretog så ransagninger om aftenen den 21. sep- tember 1983 – meget imod min vilje – ja netop – det var den dag, vi "lammetæve- de" England på Wembley med 1 – 0 (Allan Simonsen scorede på straffespark).

Jeg kunne afslutte momssagen i løbet af 3 måneder, hvor jeg havde fast møde- sted på Roskilde Politigård, men de 2 mand fra Rejseholdet måtte bruge det meste af et år, da det viste sig at være en bedragerisag, hvor ca. 80 % af salgskon- trakterne var blevet dobbeltfinansieret.

Frugt og grønt

Det varede dog ikke længe, før jeg igen kom i samarbejde med Rejseholdet. Vi havde startet en momskontrol op på et I/S, der handlede med frugt og grønt en gros, men havde problemer med få regn- skabsmateriale frem. Vi fik så en kon- troloplysning fra DT 3 (Snorresgade), hvoraf det fremgik, at selskabet havde indkøbt frugt for et ikke uvæsentligt beløb af en italiener, som man der var i gang med en kontrol af.

Ud fra det materiale, som vi trods alt havde fået fra vores virksomhed, var der ikke plads til dette indkøb i virksomhe-

dens omsætning. Vi havde ikke den store fidus til det indsendte materiale, så vi bad Roskilde Politi om at fremskaffe en ransagningskendelse. Det blev igen med hjælp fra Rejseholdet ved kriminalassistent Jørgen Honore.

Vi fik et fortræffeligt samarbejde igen mere end et år, startende med forundersøgelser, som mundedede ud i en ransagning en tirsdag morgen kl. 04.00. Vi var opdelt i 5 hold. Et hold skulle anholde indehaver 1 på Københavns Engrosgrønttorv i Valby, hvor han købte ind, mens et andet skulle anholde indehaver 2 på Israels Plads, hvor han skulle være i færd med at opstille stader (salgsboder).

To hold skulle så ransage de 2 indehaveres private boliger, mens det sidste hold skulle til nuværende og tidligere revisor samt banker mv., der måtte dukke op i materialet i løbet af dagen. Disse 3 ransagningshold skulle holde standby lige i nærheden af adresserne, men måtte først gå ind på adressen, når der kom klarmelding om at de 2 indehavere var anholdt.

Vi var lige ved at skulle afblæse aktionen, da vi om fredagen erfarede, at indehaver 1 var på ferie i Grækenland. Jørgen Honore var hurtig – snuppede telefonen og ringede til hans nummer. Det var så indehaver 1's svigermor, der tog telefonen. Jørgen præsenterede sig så kryptisk, at hun sikkert forstod det, som om han ringede fra et forsikringsselskab. Svingermoderen oplyste, at datter og svigersøn var på ferie i Grækenland, men ville komme hjem i morgen, lørdag. Der lød et lettelsens suk, vi kunne stadig køre efter planen, hvilket var vigtigt, idet alle til ransagning mv. var booket.

Tirsdag den 9. oktober 1984 mødtes vi alle kl. 04.00 på politigården i Roskilde. Jørgen skulle naturligvis styre tropperne

fra kontoret og revisor/bankholdet skulle afvente, at revisorerne mødte og bankerne åbnede.

Mit hold skulle ransage indehaver 1's privatbolig, der lå 8 km fra Fakse, så vi skulle hurtigt af sted, idet man ville starte anholdelsen af indehaverne kl. 05.00. Kl. 04.55 var vi i stilling 100 m fra privatboligen og kl. 05.08 kom meldingen, at begge indehaverne var anholdt, men vi skulle kun gå ind og sørge for, at hustru og børn ikke forlod ejendommen eller gemte noget. Vi måtte ikke påbegynde ransagningen, idet indehaver 1 havde forlangt selv at være til stede under ransagningen.

Vi (3 kriminalassistenter og undertegnede) gik derfor uvirksomt rundt i ca. 1½ time, inden der kom 2 betjente med indehaver 1. Der var gået mindre end 5 minutter, efter vi var ankommet til adressen, før telefonen ringede – en af kriminalerne tog telefonen – det var fra Grønttorvet, hvor man ville advare fru en om, at hendes mand var blevet anholdt.

Ejendommen var en firelænget bindingsværksejendom, der var totalt istandsat med værelser i 3 længer, billardsalon, sauna og udendørs opvarmet swimmingpool. Jeg lagde bl.a. mærke til de nye buede bondehusvinduer. De var garantistemplet inde i glaslisten med "maj 1984" og man havde overtaget ejendommen pr 1. januar samme år, hvilket betød, at det måtte være nuværende ejer, der havde renoveret ejendommen for et meget stort beløb.

Da indehaver 1 var ankommet, og ransagningskendelsen var læst op for ham, kunne vi gå i gang. Vi fandt aldrig ud af, hvorfor han ønskede at overvære ransagningen, for han sad under hele seancen i sofaen uden at se hvad vi lavede – og jo, vi undersøgte også sofaen, da han var kom-

met på benene for at blive transporteret til arresten i Roskilde.

Vi fandt en del løse bilag under ransagningen, bl.a. en del papbrikker, hvor der med håndskrift var anført varearter og priser, samt dato. Oppe i skunken ved soveværelset fandt jeg en attache-lignende kuffert. Den viste sig at indeholde et komplet 24 personers bestik i guld. Selve kufferten var beklædt med blå fløj og et tysk firmamærke præget i guldtryk. Indehaver 1 blev meget sur over, at vi tog dette med, idet han oplyste, at det var privat ejendom, hvortil vi blot kunne svare ”ja”.

Da alle ransagningshold var hjemme og havde aflagt rapport til Jørgen Honore, kunne han konstatere, at det havde været en udmærket ransagning. Både vi og holdet fra indehaver 2's bolig havde konstateret, at ingen af dem boede i en ”røgterbolig fra århundredskiftet”. Begge steder var fundet en del bilag, og i pengeskabet hos indehaver 2 var der fundet præmieobligationer for pålydende 60.000 kr. Der var fundet nogle bilag hos revisor, mens bankbesøg bekræftede, at næsten alt er foregået med kontanter.

Vi brugte så et par timer med gennemgang af det indhentede materiale, hvorefter Jørgen sammen med en mand fra Amtsskatteinspektoratet afhørte indehaver 1, mens jeg havde afhøring af indehaver 2 sammen med kriminalassistent Vagn Christensen. Denne opdeling på grund af, at det var Jørgen og jeg der kendte sagen til bunds.

Det var en fornøjelse at mødes efter en sen aftensmad og så kunne konstatere, at indehaver 2 havde fortalt os, hvordan det hele hang sammen, mens indehaver 1 ikke havde villet sige en lyd. Dette betød dog, at vi kunne slippe for at skulle fremstille dem for en dommer midt om

natten, men i stedet løslade dem begge. De blev løsladt lige efter kl. 22, hvorefter Jørgen og jeg talte sammen en times tid inden vi drog hjem til køjs. Jørgen dog kun til Margrethegården i Roskilde, hvor han havde et værelse under hele sagen.

Næste morgen mødtes Jørgen og jeg først på vort kontor på Roskilde Politistation kl. 09.00. Vi brugte dagen til at gennemgå koster-listerne og den del af materialet, der så mest interessant ud. De mange præmieobligationer blev registreret med serie og nummer inden de blev deponeret i banken sammen med de beslaglagte kontanter på godt 20.000 kr.

Guldbestikket tog vi med til byens største guldsmed, som dog måtte give fortabt. Ud fra mærker mv var han ikke i stand til at give os en pris på kuffertens indhold. Jeg fik gennem den internationale oplysning hos KTAS oplyst et tysk telefonnummer ud fra det trykte firmanavn. Jørgen ville absolut ikke ringe til Tyskland, men da jeg jo havde været 6 år i Padborg var mit tyske lidt over skoleniveau, så jeg ringede og fik fat i firmaet og stillet direkte ind til direktøren. Han kunne ud fra de oplysninger, jeg kunne give ham oplyse, at det var deres mest simple sæt og det havde en værdi af under 2.000 DM – ca. 7.000 kr. Altså var der ikke den vilde ”fortjeneste” i dette, så vi aftalte faktisk, at vi på et tidspunkt ville udlevere det til indehaver 1 igen på et passende tidspunkt.

Det billede, der nu tegnede sig var, at indehaver 1 indkøbte frugt og grønt på Københavns Grønttorv i Valby tidligt om morgenen og sørgede for, at det blev fordelt til et antal stadehandlere på Israels plads og ”gadehjørner” i København, mens indehaver 2 sørgede for at deres eget stade på Israels plads blev stillet op

tidligt om morgenen og taget ned igen til lukketid. Han skulle endvidere indkassere penge fra de forskellige stadehandlere for de varer, de havde fået leveret.

Indehaver 2 havde under afhøringen den første dag endvidere fortalt, at han måtte sørge for afløsere til de enkelte stader, hvis den, der havde stadet, ikke mødte op. De kunne godt være lidt ustabile bl.a. fordi "de var noget tørstige". Han oplyste endvidere, at det suverænt var indehaver 1, der bestemte hvilke varer, der blev leveret til staderne, og at han blot meddelte indehaver 2, hvor meget han skulle kræve ind hos de enkelte stadeholdere. Han førte ikke regnskab med, hvor meget han krævede ind, men afleverede blot pengene, med angivelse af hvem de var fra, til indehaver 1.

Det skinnede altså igennem, at det var indehaver 1, der styrede foretagendet. Han havde meddelt, at han ville møde, når vi ønskede det på betingelse af, at hans advokat var til stede, og det skulle foregå efter kl. 11, da han skulle være færdig på Grønttorvet først.

Vi lagde derfor en plan om, at de dage, hvor vi kunne få advokaten ind til os, indkaldte vi indehaver 1 til afhøring. Og så ville vi besøge grossisterne på Københavns Grønttorv i Valby, for at indhente oplysninger om deres samhandel med de to indehavere.

Ved vort første besøg på Grønttorvet, konstaterede vi, at indehaver 1 havde 2 udendørs pladser, hvor man kun har lov til at omlade varer, men ikke handle fra pladserne. De lå dog så dejligt, at vi på lang afstand kunne se, om hans bil var der. Vi ville jo ikke gå til grossisterne og risikere at have ham på slæb.

Den første grossist vi besøgte, var en af de større, som havde sin egen randbutik

og altså ikke en stade inde i den store hal. Grossisten kunne på forespørgsel oplyse, at de havde rigtig megen samhandel med indehaver 1, og lejlighedsvis med indehaver 2, hvis indehaver 1 var syg eller på ferie. Vi meddelte, at vi var interesseret i de sidste 4 år. Grossisten skønnede at samhandelen godt kunne være på 3-4 mill. kr. Jørgen konstaterede så "altså ca. 1 mill. kr. om året", hvorpå grossisten meddelte, at hans oplysning altså var på årsbasis, så vi kunne nok godt regne med 15-16 mill. kr. på 4 år. Det skal bemærkes, at den samlede angivne omsætning i "vor virksomhed" var 3,2 mill. kr. de sidste 3 år tilsammen.

Grossisten oplyste, at indehaver 1 var deres største kunde. Når de ved 11-tiden ryddede op før lukning, satte de alt, hvad der var "lidt krudt i" (næsten klar til affaldscontaineren), hen lige inden for porten. Når de så åbnede tidligt næste morgen, blev disse paller kørt hen på indehaver 1's pladser. Senere meddelte han så, hvor meget han havde kunnet bruge, og hvad han ville give for det.

Samhandelen foregik på kontantbilag. Kopier af disse opbevarede i banankasser på loftet. Aftalt, at grossisten ville finde de sidste 4 års bilag frem til dagen efter, så ville vi komme og afhente dem i en stationcar. Det viste sig, at der var 16 kasser kontantbilag, der var bundtet dag for dag.

Heldigvis fik jeg lov til at låne en af vore unge kontorassistenter, Mette Andersson, til at være med til at gennemgå alle disse bilag. Hun var utrolig kvik. Jeg havde lige fortalt hende, at vi ledte efter bilag udstedt til "indehaver 1", inden jeg havde et lille møde med Jørgen omkring planlægning af indehaver 1's afhøring. Rent praktisk fandt vi ud af, at vi var nødt

til at skaffe en anden stol til ham, thi med sine 360 pund var han ikke i stand til at sidde i en armstol fra Fængselsvæsenet.

Da jeg kom tilbage til Mette, var hun gået i stå med arbejdet. Hun undrede sig over, at de bilag hun havde fundet med indehaver 1's navn, var udfyldt med samme håndskrift, som en hel del bilag med andre navne som modtager. Jeg hidkaldte Jørgen, idet det var samme karakteristiske håndskrift, som der var på de papbrikker, vi havde fundet hos indehaver 1 under ransagningen. Vi fandt forskellige papirer frem fra det ved ransagningen beslaglagte materiale, og vi var ikke i tvivl. Det var alt sammen indehaver 1's håndskrift. Dygtig pige, hende Mette. Vi sendte en del af materialet til teknisk afdeling, der efter undersøgelse kom med konklusionen "til med vished grænsende sandsynlighed", der er højeste sikkerhed, de må give med hensyn til håndskrift, men vi var helt sikre på, at det ville holde i en retssag.

Næste tur gik således til grossisten, der oplyste, at det var indehaver 1, der udfyldte regningerne eller i enkelte tilfælde blot meddelte hvilket navn, der skulle anføres på regningen. Inden vi var kommet gennem alle bilagene havde vi fundet i alt 16 andre navne, der for det meste var skrevet af indehaver 1. Det samlede beløb for de 3 år, vi nu koncentrerede os om, kom op på i alt 21,8 mill. kr.

Jørgen kørte afhøringerne med indehaver 1 med dennes advokat. Men det var en langsommelig omgang. Hver anden gang meldte han afbud, og når han mødte frem, var han jo træt efter at være startet kl. 4 på Grønttorvet, så det blev aldrig til ret meget mere end en time. Endvidere ville han ikke rigtigt sige noget – kun når der blev direkte lagt et bevis foran ham, svarede han positivt.

Kun en gang fik vi rystet ham lidt. Jørgen var i gang med indehaver 1 og hans advokat, da jeg kom ind og gav ham kufferten med guldbestikket og sagde "vær så god – det må du få med hjem". Indehaver 1 spurgte, hvorfor vi ikke beholdt det sammen med de andre værdier. Da jeg så oplyste ham om, at vi havde fået prisen på det og ikke forventede, at kunne få mere end det halve hjem for det, var det som om han eksploderede. Han råbte noget om den satans græker – ham skal jeg nok få fat i – svindler. Vi fik så lusket ud af ham, at han havde købt det sort af en græker inde på Israels Plads for 21.000 kr. kontant. Men det var også den eneste gang, vi overhovedet mærkede andet end tavshed og umeddelssomhed.

Jørgen og jeg besøgte omkring 40 grossister på grønttorvet, men det var jo helt klart det første grossistfirma, der havde været hovedleverandøren. Vi kom dog op på et samlet varekøb i alt på godt 35 mill. kr.

Herefter gik vi så i gang med at afhøre de 16 aftagere af varerne. Dette var en oplevelse i sig selv, idet det jo var meget specielle og forskellige folk. Vi "fangede" ca. halvdelen på de stader, som de var til-delt gennem Københavns Kommune. Vi aftalte så et møde på DT 3 i Snorresgade, hvor vi havde lånt et kontor. Omkring halvdelen mødte som aftalt – en enkelt temmelig beruset – resten måtte vi så ud at lede efter igen. Det lykkedes dog til sidst mere eller mindre at få afhørt dem alle undtagen én, som i mellemtiden var afgået ved døden.

Det gennemgående træk var, at det var indehaver 1 og indehaver 2, der styrede alle staderne. Det var indehaver 1, der bestemte, hvilke varer de fik leveret og prisen for dem, mens det var indehaver

2, der indkasserede pengene og også ham, der sørgede for at staten blev bemanded, hvis staderholderen var faldet til flasken i en eller flere dage. Det var også de to indehavere, der bestemte, hvor meget de fik i "overskud" til dem selv. Indehaver 1 og hans revisor sørgede for regnskaberne. Der var kun 2 staderholdere, der drev en reel forretning, og selv sørgede for regnskab mv., ligesom de i de fleste tilfælde fik de varer leveret, som de havde bestilt ved indehaver 2.

Vi havde under hele forløbet retsassessor Petersen med på sidelinien, og han var os også behjælpelig med at få tilskåret sagen i sidste ende. Vi sluttede med et momskrav på godt 1 mill. kr. og et skattekrav på det dobbelte.

Så var sagen jo slut fra politiets side, men jeg fik meget arbejde endnu med denne sag. Der var alene over 8 000 fotokopier af købsbilag sorteret i ringbind efter dato og leverandør. I alt var der 6 flyttekasser med materiale, som det jo strengt taget kun var mig, der kunne finde rundt i.

Sagen startede ved retten i Roskilde ved bittingsstedet i Karlslunde. Der var berammet 18 retsmøder, der alle først startede kl. 11. På grund af de mange møder, var der udpeget 3 domsmænd, så der var en i reserve i tilfælde af forfald.

Allerede ved det første retsmøde gik der ged i det. Jeg var jo indkaldt som vidne til det 14. retsmøde, og måtte derfor ikke deltage i de retsmøder, der lå forud for dette, men alle kunne indse, at det var umuligt at gennemføre sagen, uden at jeg var til stede til at finde ønskede bilag frem til dokumentation. Der blev derfor, efter et større skænderi mellem forsvarer og anklager som i amerikanske retssale, indgået kompromis om, at jeg måtte være

til stede under retsmøderne, selv om jeg senere skulle føres som vidne.

Det blev en forestilling, der løb over 3 måneder, for indehaver 1 meldte selvfølgelig også her afbud flere gange. Langt om længe kunne sagen så afgøres og det blev den med stadfæstelse af vores rejste krav og henholdsvis 90 dages hæfte til indehaver 1 og 60 dages hæfte til indehaver 2.

Så skete der det besynderlige, at indehaver 1 ankede dommen til Østre Landsret, mens indehaver 2 ikke gjorde det.

Altså på den igen. Der blev i Østre Landsret berammet 16 møder, hvor jeg også fik lov at deltage i alle møderne, selv om jeg også her skulle føres som vidne. Allerede ved det andet retsmøde forsøgte indehaver 1 sig med dårlig ryg mv. Dette klarede man ved at installere en sofa i retslokalet og meddele, at hvis han ikke mødte op, så ville sagen blive afvist.

Et bedårende syn med indehaver 1 halvt liggende på sofaen foran dommerpanelet – han havde godt nok tabt sig under sagen og var nede på 320 pund. Nå, men selv i landsretten benægtede han fakta, og sagen sluttede med en stadfæstelse af byretsdommen.

Jeg betragter den sag som værende den mest omfattende og spændende, jeg har haft i min tid i væsenet. Samtidig var det meget spændende at stifte bekendtskab med Rejseafdelingens arbejde, der jo ikke helt svarer til de to TV-serier, der har haft denne titel. Den første var dog klart den værste.

Hjemmebrænderi og smugkro

Min gang på Politigården i Roskilde gennem længere tid betød, at jeg mange gange senere, var den, der blev kontaktet, hvis

man var kommet under vejrs med noget, som man måske ikke ligefrem syntes var stort nok til at køre gennem de officielle kanaler.

Jeg var bl.a. med på en aftentur til en chauffør i Karlslunde, som man havde fået en anmeldelse på omkring et hjemmebrænderi. Det viste sig at være rigtigt. Han havde fået brændt ca. 25 l, men det var kun de 5 l han havde fået færdig og tilsat smagsstoffer til kirsebærlikør. Han tog det som en mand, indtil han måtte overvære, at jeg hældte vejsalt i hans kirsebærlikør, da græd han.

En anden mindre tur var en lørdag formiddag til et kolonihavehus i Hundige, hvor der blev drevet smugkro. Her havde jeg lært så meget afhørings teknik af Jørgen Honore, at det lykkedes mig at få 3 kunder til at indrømme, at de betalte for øllet, og derefter fik jeg indehaveren til at erkende smugkroforholdet.

Rockerne

I skrivende stund er der stor fokus på politiet og skats samarbejde mod rockerne ved at ramme dem på pengepungen. Den første store rockeraktion løb af stabelen i januar 1991. Politiet i Glostrup, der koordinerede aktionen, havde anmodet om en kontrolmand fra Køge DT til briefing på Glostrup Politigård kl. 2 om morgenen. Jeg skal ellers love for at det var et tilløbsstykke. Vi var 120 politifolk og 1 tolder. Politimesteren var selv til stede og hørte på kriminalkommissærens oplæg. Kantinen var mødt, og der blev serveret kaffe med friskbagte lune boller. Vi fik ingen detaljer på mødet, idet vi ville få dem af de enkelte holdledere.

Min holdleder samlede gruppen – ransagningshold på i alt 10 mand - og med-

delte os, hvilke biler vi skulle køre i og uddelte nøgler til chaufførerne. Vi skulle køre til parkeringspladsen ved Brugsen i Tune, og der var pålagt total radiotavshed.

Vel ankommet til parkeringspladsen fortalte holdlederen, at det var rockerborgen i Snoldelev, der var målet. Han oplyste, at der ude ved rockerborgen havde været en angrebsstyrke de sidste 2 timer. Man havde lånt en lastbil med sneplov fra amtsvejvæsenet. Denne var posteret på den lille vej oven for porten til rockerborgen, så den kunne trille ned ad bakken og brase igennem porten ind til gårdspladsen. Endvidere var der monteret en wire på siden, som kunne sættes omkring dørhåndtaget på hovedbygningen, så døren blev flået ud. Der var 6 mand på ladet, der skulle springe ind af vinduerne på 1. sal, mens resten skulle ind af den splittede dør.

Dette skulle ske præcist kl. 05.00, og præcist på slaget kunne vi faktisk høre braget derudefra (ca. 2 km).

Vi ventede så i 10 minutter, hvorefter radiotavsheden blev ophævet, og vi fik besked på at tage til adressen og foretage ransagning. Det første vi så, var 11 mand, der med 3 meters mellemrum, stod i en række op ad vejen – alle med håndjern på ryggen. Deres påklædning var, som de var hevet ud af sengen, og det småregnede og var halvkoldt.

Min deltagelse i ransagningen bestod i optælling af spiritus mv. i baren – en del var ubanderoleret, optælling af fundne kontanter – 196.775,25 kr. – og optælling af tøjlager mv. Der var faktisk et trykkeri, hvor man lavede tryk på T-shirts, sweat-shirts og kasketter. Varerne blev solgt gennem de forskellige Hells Angels klubber på træf og lignende.

Den "nye Toldvagt 14" på Lüdersvej 14, Frihavnen. Foto: Told- og Skattemuseet.

Ved ransagningen fandt politiet en smule narkotika og diverse dokumentation for forskellige ulovligheder, som skulle efterforskes yderligere.

Jeg udarbejdede en foreløbig rapport på smugkrovnirksomhed, idet man jo solgte drikkevarerne i baren, og uregistreret virksomhed med hensyn til tøjsalget. Denne rapport sammen med politiets foreløbige undersøgelsesrapport dannede grundlag for en retsanmodning om beslaglæggelse af de næsten 200.000 kr., som vi havde fundet under ransagningen.

Ved retsmødet i Roskilde stødte jeg for første gang på rockeradvokat Peter Hjørne – og ham kunne jeg bestemt ikke lide. Af en eller anden mærkelig grund fandt dommeren frem til, at vi måtte beholde 1/11 af beløbet, da man måtte anse det for sandsynligt, at hver af de tilstedeværende ejede sin del af beløbet, selv om det blev fundet samlet i et værelse. Afgørelsen

blev naturligvis anket til Østre Landsret.

Retsmødet her kom til at foregå om fredagen kl. 18. Anklageren var en jurist fra Justitsministeriet. Da han fandt ud af, at jeg var rimelig velbevandret i en retssal, bad han mig om at føre ordet, når han havde fremlagt beslaglæggelsesansøgningen. Jeg skal love for, at Peter Hjørne førte sig frem. Der var ingen grænser for hvor inkompetente politiet og især toldvæsenet var. Da jeg fremlagde sagen fra vor side, afbrød han flere gange, indtil Retsformanden bad ham indstille skyldningen, til han fik ordet. Jeg sluttede min fremlæggelse med at fremlægge en kolonnebog fundet under ransagningen, hvoraf det fremgik, at Jønke (der sad inde for drabet på "Makrellen") hver måned fik udbetalt 5.000 kr. af beløbet som lompempenge i fængslet. Herefter stoppede Retsformanden den videre forhandling, hviskede lidt med sine to meddommere

og afsagde kendelsen: ”Det fulde beløb er at beslaglægge af Glostrup Politi”.

Eksportrestitution

Den sidste sag, som jeg havde under min tjeneste i Køge, drejede sig om svin-
del med eksportrestitution. Under en
almindelig regnskabskontrol i en lille
personligt ejet handelsvirksomhed, kon-
staterede jeg, at man havde haft en enkelt
eksportforretning af oksekød mod resti-
tution fra EU.

Oksekødet var solgt til Libanon og
sendt i en 40 fods frysecontainer med

skib. Handelen var foregået via remburs.
Da der var et eller andet i konnossemen-
tet, der kunne tyde på en omladning
undervejs, kontaktede jeg en af mine ven-
ner, der var ansat i en rembursafdeling i
Privatbanken. For det første fik jeg en god
forklaring på, hvordan afregning via rem-
burs fungerer, og samtidig lykkedes det
ham at fremskaffe en kopi af omhandlede
remburs fra deres fjernlager – og bingo –
betalingen var ikke indgået fra Libanon,
men fra American Bank, Manila, Filippi-
nerne. Ved at grave et spadestik dybere
viste det sig også, at der virkelig var sket
en omladning. Restitutionen til Libanon

Fyraftensol efter lukketid i ekspeditionen i Frihavn. Fra venstre Mogens Randrup, Lene Andreasen, Lennart Olsson, forfatteren, og under lampen Lisbeth Frens.

var 2 kr/kg højere end den var til Filippinerne. Dette betød en tilbagebetaling på 380 000 kr. og naturligvis en toldrapport.

Under den omhandlede kontrol, var der noget, der tydede på, at man førte penge via Cayman Island. Jeg nåede ikke at dyrke dette nærmere, idet jeg blev udnævnt til VTI og sektionsleder på DT 1 København City. Jeg fik udarbejdet et notat omkring forholdet, som VTI Niels Vange arbejdede videre med - og ud fra hans konstateringer, startede alle sagerne omkring selskabstømning.

Sektionsleder og funktionschef

Som nævnt fik jeg en stilling som sektionsleder i København. Det var pr 1. september 1991 ved DT 1 i den gamle KGH (Kongelige grønlandske Handel) i Strandgade.

Her var jeg sektionsleder i momsafdelingen under funktionschef Orla Riisshede. Dette varede dog kun 3½ år, for den 1. april 1995 kom der "til en afveksling" en omorganisering, hvor man bl.a. afskaffede alle sektionsledere. Her var jeg så heldig, at Distriktstoldchef J.C. Christiansen syntes, jeg skulle prøve kræfter med toldsiden igen. Derfor blev jeg funktionschef for importafdelingen og færgegruppen i Strandgade.

Tilbage til tolden

Selve importafdelingen var jeg ganske tryk ved, men færgegruppen havde jo skiftetjeneste til at betjene Norges- og Polensfærgerne. Heldigvis sad her Erik Præstegaard, der indtil da havde været sektionsleder i mange år. Han fortsatte i gruppen og fungerede som min højre hånd det første år, hvorefter han gik på

pension, men da havde han også lært mig godt op.

Det var i denne periode, at jeg fik min debut som underviser i udlandet. 10 dage i Tashkent i Uzbekistan sammen med Flemming Aaboe Jensen (TIR og Enhedsdokumentet) – omtalt i tidligere numre af Zise, og det var her, vi så en rytterstatue, som vi besluttede måtte være Djengis Khan – en uge i Estland som konsulent for en kontorchef (import – toldkredit), samt 1 uge i Litauen sammen med Trine fra Odense (punktafgifter). Der ud over flere kurser i Danmark for udenlandske kolleger. Dejlige oplevelser.

Allerede 3 år efter kom næste omorganisering, hvor man i København samlede al told i et "Toldcenter" i Snorresgade under Poul Jørgen Vittrup. Jeg fik så fornøjelsen af at blive funktionschef for Frihavnen, hvor også færgegruppen kom til at høre under. Det blev her til to dejlige år med gode medarbejdere.

Det var også i denne periode, at jeg blev skilt fra Karin, der stadig er tjenestegørende i Køge. I 2000 flyttede så Vibeke (sygehjælper) ind, og vi blev senere gift.

Desværre kom Vittrup og jeg aldrig rigtig på linje omkring bl.a. personalepleje, så efter to år i Frihavnen mente han, at jeg skulle til Snorresgade og overtage forsendelse og udførsel. Dette betød bl.a., at jeg kom til at oprette et kontor ved Øresundsbroens betalingsanlæg på Leernacken (altså i Sverige). Det var simpelthen politisk – "når Sverige nu har 65 mand i døgn-tjeneste, så skal vi også være repræsenteret". Det var dog kun med en enkelt mand og kun i almindelig ekspeditionstid. (Ingen sammenligning med 2011's diskussion omkring udvidet grænsekontrol, men Sverige har altså hele tiden haft døgnbemanning ved Øresundsbron).

Det meste af tiden på "udstedet" blev brugt til indberetning af udførselsangivelser, som var medbragt fra Snorresgade om morgenen – og så udstemple hundepas for svenskerne. En enkelt sjov episode blev det dog til:

Det var i de dage, da kogalskaben hærgede England. Kim Bak havde lige afløst Vittrup i chefstolen og blev ringet op af TV2-Lorry. De ville komme og interviewe ham og derefter køre over på Leernacken for at filme vores kontrol af kødimport. Kim Bak meddelte mig kort – "tag en mand med og kør over og lav kontrol og sørg for, at vi ikke får kritik". Det var over frokost og den eneste i nærheden, der havde lidt uniform, var Lea Halvorsen. Jeg fattede min hundejakke, den eneste uniformsgenstand jeg nogensinde har fået udleveret, og en tjenestevogn. Netop som vi kørte ud fra vores P-plads, kørte transmissionsvognen fra TV2-Lorry ind. Lea og jeg strøg over broen til Sverige og startede straks "kontrol på gaden". Kort tid efter kunne vi se transmissionsvognen passere ind gennem betalingsanlægget og 5 minutter senere parkere ved vores bygning.

Mærkværdigvis kom der i det samme en engelsk indregistreret autocamper, som jeg så vinkede ind og kontrollerede – i køleskabet var der et par pakker med kød, som jeg konfiskerede med englændernes accept. Heldigvis havde fotografen været hurtig og fået filmet hele oprinnet, så det var bare at stille sig op foran kamerate og forklare, at vi først havde startet kontrollen i dag, da fødevaremyndighederne havde meddelt, at det ikke kun var engelsk kød – men alt kød, der skulle standse ved indførsel. Det blev sendt i TV-Lorry både kl. 18.15, 19.30 og 22.30. Dag efter var der ros fra Kim Bak.

De sidste år

De uenigheder jeg havde været ude for med hensyn til personalepleje mv. havde sat sine spor, så jeg måtte en tur omkring Køge Sygehus med galopperende hjerte. Vibeke og jeg besluttede så hurtigt, at jeg skulle søge om fritagelse for mit lederjob – og det blev bevilget. Jeg kom herefter i kontrolafdelingen Told. Der var jo igen omorganiseret, så Toldcentret var nedlagt og København nu en stor enhed med Johnny Schaadt Hansen som direktør.

Arbejdet i gruppen bestod i almindelig efterkontrol på toldsiden, men efter et par måneder blev Hvidovre nedlagt, og vi fik tilført en skatte-/momsgruppe til vor afdeling.

Ved årets julefrokost, der blev afholdt i en hal i Frihavnen, opdagede vi, at der blev serveret sodavand uden pantmærker. Et par kolleger i gruppen tog derfor ud og besøgte leverandøren. De havde afregnet små 50.000 kr. i emballageafgift, men efter en gennemgang af regnskaberne, kom de hjem med en efterangivelse på mere end 1,1 mill. kr.

På det næste afdelingsmøde kunne jeg ikke "holde min kæft". Kort tid efter at jeg således havde kritiseret ledelsen, blev jeg bedt om at møde næste morgen kl. 09.00 hos fagchef Ib Jørgensen, som kort meddelte, at jeg skulle flytte til administrationsafdelingen i Keld Hansens gruppe. Årsagen til flytningen var kompetenceudvikling. Jeg protesterede, men blev afvist og kunne gå hen og snakke med Keld Hansen, inden jeg tog tilbage til Snorresgade.

Jeg luskede hen til Keld, som jeg havde arbejdet sammen med i Køge, og meldte mig til tjeneste. Han lignede et stort spørgsmålstegn – han skulle da godt nok

have et par nye medarbejdere, men havde ikke noget at bruge mig til.

Keld Hansen gik derfor op for at tale med skattedirektør Birgitte Sand, hvilket tog en times tid, hvorefter han sendte mig op til hende. Birgitte Sand undskyldte mange gange, men der var altså sket en misforståelse – jeg skulle i stedet til registreringsafdelingen på Finsensvej hos Per Hyl Dahl. Jeg meddelte så, at jeg godt kunne læse skriften på væggen. Det var meningen, at jeg om et halvt års tid så skulle følge med registreringsafdelingen over i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Dette havde hun ingen kommentarer til, da det var Ib Jørgensens beslutning.

Nå – jeg meldte mig altså hos Per Hyl

dahl på Finsensvej. Vi fandt hurtigt ud af, at jeg tog en runde hos pigerne for at få genopfrisket registreringsprocedurerne. Alt imens kom jeg i god kontakt med Arne Fahnøe, der kontrollerede afmeldte virksomheden. Han kunne godt bruge et par hænder mere, og efter aftale med Per ”flyttede vi sammen” på Arnes kontor.

Hvert kvartal trak vi en udskrift af afmeldte virksomheder med oplysning bl.a. om afgiftstal. Ud fra denne liste udtog vi så de mistænkelige virksomheder og indkaldte regnskabsmateriale. Vi udskrev i 2004 i alt momsefterangivelser på mere end 9 mill. kr. og lavede så indberetning til de kommunale skatteafdelinger.

Dansk Tolder ved den gamle bymur i Vilnius.

Statue af Djengis Khan. Uzbekistan 1994.

Endnu en omorganisering. Arne og jeg kom over i Gert Roos' gruppe, hvor de "gamle hvidovrefolk" fra Snorresgade var, men fortsatte med samme arbejdsopgave. Med udgangen af 2005 skulle vi jo lægges sammen med de kommunale skattemyndigheder, så vi vidste, at der skulle ske store flytninger. Vores gruppe skulle flytte på Sluseholmen i den store Ericsson-bygning.

Da jeg kom tilbage fra 3 ugers sommerferie, havde der – kun i vor gruppe – været

"opslået" to stillinger i Høje-Taastrup. Ingen havde lagt billet ind, så der var blevet udpeget 2 kolleger mod deres vilje. Den ene, Jeanette Ørnbak, var meget ked af det. Da jeg også var ked af at skulle til Sluseholmen, foreslog jeg hende, at vi byttede. Det blev mærkelig nok godkendt samme dag, så 1. september 2004 flyttede jeg teltpælene til Høje-Taastrup i en midlertidig afgiftsafdeling under Gert Hansen.

Så omkring årsskiftet kom den store

flytning, hvor alle de kommunale skattefolk blev puttet ind i Told.Skat, der fik navneændring til SKAT. Jeg kom i en såkaldt indsatsgruppe, som kontrollerede skat og moms i personligt ejede virksomheder. Afdelingsleder var Tove Knappmann, der kom fra Hvidovre kommune. Jeg var fra starten faktisk eneste momsmænd mod sytten skattefolk, men vi kom utrolig godt ud af det sammen, ikke mindst takket være Toves syn på det sociale, som hun lagde stor vægt på.

Jeg kom til at dele et dobbeltkontor med Torben Norling, der kom fra Skat Vest i Taastrup. Det blev et godt samarbejde og kammeratskab. Vi fandt ud af,

at vi nok var de eneste ved Skattecenter Høje-Taastrup, der ikke havde flyttet placering – hverken fysisk eller administrativt – siden 2005 og frem til 2012, men han måtte jo se i øjnene, at han skulle have en ny kontubernal ved min afgang.

Men man må konstatere, at der fra det tidspunkt blev lagt mindre og mindre vægt på personalet og dets trivsel. Hele 2010 og 2011 drejede sig udelukkende om at spare kvadratmeter på huslejekontoen uden skelen til personalet. Vi var ved min afgang 516 medarbejdere ved Skattecenter Høje-Taastrup og havde et mødelokale til 36 personer og to til 12 personer – det er jo i sig selv uholdbart.

En dag på kontoret i Frihavnen.

Når der skal drikkes morgenkaffe og holdes møde om fredagen, skete det ved skrivebordene eller på gangen. Det må også bemærkes, at kantinen kun er godkendt til 148 personer, så frokosten må nødvendigvis indtages i hold.

Som det klart fremgår, har de første 30-40 år i "væsenet" været fantastisk gode, men de sidste år træde på modet,

så jeg var glad for datoen 24. februar 2012, hvor jeg holdt afskedsreception, og sammen med Vibeke trak mig tilbage til den Dansk Told & Skatteforbunds gamle feriebolig, gendarmhuset i Brunsnæs. Den indvendige renovering er næsten færdig og skal nu i gang med det udvendige.

Indholdsfortegnelse

Hans Munk Pedersen:

Indlednings. 47

Henrik Fode:

Kulturperlers. 48

Ole Degn:

Ebeltoft Toldkammer

- Hack Kampmanns

toldbygninger (9)s. 52

Mikael Venge:

En hårdhændet beskatnings. 62

Henning Rasmussen:

Fra Gøngenhøvdingen til

Djengis Khans. 70